referri potius debeat ad privilegii præſentis caſum, qui proximior, & immediatus procedit, quam ad caſum dilationis dotis reſtituendæ, qui remotior eſt; quippe præterquam quod novum non eſt in jure, aliiſque libris, vocem quæ abſurde ad proxima referretur, referri ad remotiora, id facilius admittitur in dicto *§. cum autem;* ubi una orationis contextura, & fere periodo, innovat Juſtinianus utramque differentiam actionis rei uxoriæ, & ex ſtipulatu, tam circa ſolidi exactionem, quam dilationem dotis ſolvendæ. Nec etiam obſtant verba illa, *in hac parte*, dicti *§. cum autem*; quia etiam relata, ut referenda ſunt, ad utramque partem, ſeu differentiam propoſitam initio dicti *§. cum autem*, nimirum ad exactionem ſolidi, & dilationem dotis ſolvendæ; non tamen evincunt valere pactionem ſoluti matrimonii tempore adhibitam, ut maritus condemnetur ultra quam facere poteſt; ſed differre jus innovatum a Juſtiniano in hac parte, ſive in duabus his differentiis, ab innovato in §§. præcedentibus, in quibus retinetur jus antiquum, ſive natura actionis ex ſtipulato pro dote, veluti in eo, ut ceſſet edictum de alterutro, ut dos apud maritum non maneat mortua uxore, ſed hæredibus ejus reſtituatur, ut retentiones ex dote non fiant, *d. l. unic. §. Primum itaque 5. cum ſeq.* At vero *in d. §. cum autem*, privilegium præſens, & dilatio dotis ſolvendæ, quæ propria fuerant actionis rei uxoriæ, comprobantur, & transferuntur ad actionem ex ſtipulatu. Nec obſtat quod de milite, & nobili dicebamus; nam cum illis non competat hoc privilegium ob reverentiam illis debitam, ut ſupra retuli, ideo poteſt ab illis renunciari. Nec tandem facit pro contraria ſententia textus *in d. l. ſi quis in conſcribendo*; quia reſpondetur, in eo textu agi de peculiari privilegio ſacerdotum Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, de quo in *authent. Sancimus, C. de Epiſcopis & clericis*. Et ſi credimus Baronio *to. 7.* anno Chriſti 528. textus ille non eſt Juſtiniani, ſed Epiphanii, ſeu Menæ, Præſulis Conſtantin. Jure vero Pontificio non poſſe clericum renunciare privilegio, de quo in eo textu, jam probavi in *c. ſi diligenti, de foro compet.*

Pro colophone hujus commentarii circa privilegium quod hucuſque illuſtravimus, notandi ſunt textus *in l. 4. §. ſed & ſi mulier, ff. de doli except. l. ſi mulier 21. §. ult. & l. 33. ff. ſolut. matrim. l. 21. §. ult. ff. rer. amot. l. 5. §. idem Julianus, de liber. legat. l. tutorum 37. §. 2. ff. de adminiſtr. tut. l. ſi bona 40. ff. de oper. libert. l. quamvis 8. §. ſi mulier, ff. ad Vellejanum; l. ult. C. de his quæ in fraudem credit. l. ſi pro rata 27. ff. de religioſis, l. ſi quis crediderit 49. ff. de pactis, l. 1. §. ſed ſi jam factum, ff. de collat. dot. l. ſi ſocius 81. ff. pro ſocio.* 21 Textus notandi.

CAPUT ULTIMUM.

a Idem,

IS qui conqueritur indebitam pecuniam ſe ſolviſse, probare tenetur, quod indebite ſit ſoluta, niſi ejus adverſarius ſolutionem inficians exinde convincatur; tunc enim diffitenti onus incumbit probandi quod debitum recepiſset.

NOTÆ.

2 a IDem.) Gregorius IX. videlicet, qui textum hunc tranſcripſit *ex l. cum de indebito 25. ff. de probat.* cujus §. primam partem retulit ipſe Gregorius *in c. ſi cautio, de fide inſtrum.* ubi jam notavi: textum autem *in d. l. cum de indebito*, non Pauli, ut præſefert inſcriptio, ſed Triboniani eſſe, qui plura in ea ad uſum fori ſuppoſuit, & accommodavit, docuerunt Giſanius *in l. 1. C. de condict. indeb.* Ferretus & Cujac. *l. 3. qq. Pauli*, in eodem textu, Faber *l. 8. conject. c. ult. in fine*, Cludius *ad titulum de condict. indeb. c. 9. n. 31.*

COMMENTARIUM.

1 Concluſio deducitur, & probatur. EX præſenti textu, prout jacet hic, vel *in d. l. cum de indebito*, ſequens communiter deducitur aſſertio: “Conquerens ſe indebitum ſolviſſe, id probare debet, niſi qui accepit, neget ſe accepiſſe, quia tunc illi incumbit onus probandi.” Probant ab ſpecie textus *in d. l. cum de indebito 25. C. de condict. indeb.* Illuſtrant ultra congeſtos a Barboſa, & Garanna hic, Cujacius *in præſenti*, & *in d. l. cum de indebito*, Giſanius *in d. l. 1. C. de condict. indeb.* Cludius *ad tit. de condict. indeb. c. 9. n. 31.*

3 Traditur ratio dubitandi. Sed pro dubitandi ratione ita inſurgo in regulam, & ejus exceptionem in præſenti relatas: Si repetens indebitum hanc qualitatem teneatur probare, ad impoſſibile obligari videtur, contra regulam *nemo poteſt, in 6.* adſtringitur enim ad probandam negativam, quod ſcilicet pecuniam, quam ſolvit, non debeat: conſtat autem negativam probationem impoſſibilem eſſe, *c. ſuper hoc, de renunc. c. quoniam contra, de prob.* ubi late illuſtravi: igitur qui indebitum repetit, non poteſt cogi ad probandum indebitum ſolviſſe. Deinde contra exceptionem a Gregorio adductam ita argumentor: Convictus de mendacio, privatur jure alias ſibi competente, *authent. & ſi poſſeſſionem, C. qui potiores in pignore*; & beneficio, ſeu privilegio, ſi quod in cauſa illi competebat, *l. ſi unus, §. fin. ff. pro ſocio*; modo privatur ipſa poſſeſſione, *l. ult. ff. de rei vind.* imo ſi debitor neget pecuniam ſibi numeratam fuiſſe, & convincatur, amplius non auditur, *l. 1. C. de furtis, c. ſolitudinem, de appell.* & merito, quia allegans contraria non eſt audiendus, *l. non poteſt 44. ff. de reg. jur.* Igitur qui negavit ſe pecuniam accepiſſe, non poteſt poſtea in judicio experiri, dum probare intendit pecuniam debitam accepiſſe.

4 De indebiti condictione. Adhuc tamen defendenda eſt Gregorii conſtitutio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, debitum ſeu indebitum quatuor modis dici poſſe. Primo indebitum eſſe poteſt utroque jure, civili & naturali, cujus exemplum adducit Gloſſa *in l. 1. ff. h. t.* de eo qui ſolvit quod promiſerat ſub conditione, quia ea pendente nulla orta eſt obligatio, ideoque reperiri poteſt, *l. ſub conditione 16. ff. de condict. indeb.* idemque procedit ſi ſub die certo promiſſum ſit, *§. 1. ejuſd. legis*, ubi adverſativa *autem*, non opponi deciſioni, ſed rationi præcedenti, notavit Gentilis *de temporibus appell. c. 12.* ad quem caſum ſpectant textus *in l. quod ſi in diem 16. ff. de petit. hæredit. l. 56. §. fin. l. qui Romæ 122. §. Flavius, ff. de verb. obl. l. 3. §. fin. ff. ſi cui plus quam per legem, l. pater, §. pen. ff. de dote præleg.* niſi conditio omnino extitura ſit, quia tunc nulla datur repetitio, *l. quod ſi 18. ff. de condict. indeb.* Menchaca *l. 5. illuſtr. c. 93.* Secundo poteſt eſſe indebitum naturaliter, debitum vero civiliter, ut in chirographo ſcripto ſpe futuræ numerationis; quo caſu civilem tantum obligationem, non naturalem dari, late probant Donellus *l. 14. comment. c. 37.* Duarenus *ad titulum C. de non n. c. 4.* Acoſta *in l. ſi ex cautione, in principio notab. 1.* Tertio poteſt eſſe indebitum civiliter, ſed debitum naturaliter, ut in pacto nudo, juxta ea quæ late adduxi *in c. 1. de pactis*. Quarto poteſt evenire, ut debitum ſit utroque jure, ſed indebitum ope exceptionis, ut in caſibus Vellejani, Macedoniani, & ſimilibus, ex quibus obligationibus duæ priores, naturalis videlicet, & civilis, ſimul impediunt repetitionem. Eum enim effectum habet obligatio naturalis, *l. naturalis, ff. de oblig. & act. l. fidejuſſor, §. fidejuſſor ff. de fidejuſſ. l. ſi quid dominus, ff. de condict. indeb.* Donellus *l. 12. comment. c. 2.* de obligatione civili, & naturali juncta, conſtat impedire repetitionem; nam qui ita debet, proprie debitor appellatur, *l. creditor 10. ff. de verb. ſignif.* Obligatio autem civilis nuda repetitionem non impedit, quia cum is qui tantum obligatione civili tenetur, habeat exceptionem qua liberetur, perinde habetur ac ſi obligatus non eſſet, ex *l. nihil intereſt, ff. de reg. jur.* ut etiam indebitum dicitur, quando debitor tutus eſt exceptione perpetua, *l. qui exceptionem 40. ff. de condict. indeb.* Nec contrarium probat textus *in l. Julianus 60. ff. de condict. indeb.* nam in eo agitur de vero debitore, ut docet Donellus ubi proxime.

Deinde ſciendum eſt, ſolventem indebitum per errorem, dupliciter errare poſſe, vel in jure, vel in facto. Utriuſque membri exempla adducit Conſultus *in l. 1. ff. de juris & facti ignor.* & poteſt proponi in terminis legis *error, C. ad l. Falcid.* veluti ſi quis non perpendens vires hæreditatis, omnia legata inſolidum ſolvat legatariis, putans amplius eſſe in hæreditate, quam poſtea apparuit, tunc in facto erratum dicitur. In jure autem ipſe errabit, ſi neſciat beneficium legis Falcidiæ ſibi competere. Et licet repetitionem deneget illi, qui per errorem juris ſolvit, Cujac. *l. 5. obſ. c. 39.* Duarenus *ad titulum de condict. indeb. c. 3.* Donellus *l. 1. comment c. 21.* Bronchorſt. *cent. 2. aſſert. 36.* Perez *ad tit. C. de condict. indeb. n. 12.* Contrarium tamen rectius docuerunt Sichardus, Vveſembech. & Tuldenus *ad eundem titulum*, Gratianus *l. 3. introduct. ad Juriſprud. c. 30.* Bachovius *diſp. 4. de act. theſi 17.* Vinnius *l. 1. ſelect. c. 47. per totum*. Requiritur ergo ut indebitum ſit ratione ejus perſonæ, cui ſolvitur; nam qui debet certam quantitatem, quamvis reſpectu ſui creditoris ſit verus debitor, & ei ſolvendo debitum ſolvat, ſi tamen ſolvat alii, indebitum ſolviſſe intelligitur, *l. in ſumma 65. §. ult. ff. de condict. indeb.* & e contra, quamvis alicui aliqua quantitas debeatur, ſi tamen is ſolvat qui non debebat, debitum ſolvit, *l. ſi pœna 19. §. quamvis, ff. de cond. ind.* Nec contrarium probatur *in l. de hæreditate 5. C. de petit. hæredit.* vel illi qui falſo exiſtimans ſe hæredem eſſe, ſolvit creditoribus hæreditariis, denegatur repetitio. Cui difficultati varias adducunt ſolutiones Barboſa *in l. divortio 8. 2. p. §. ult. n. 5. ff. ſolut. matr.* Charondas *l. 2. veroſimil. c. 15.* Briſſonius *l. 2. de ſolut. tit. de deleg.* Madera *animadv. juris c. 13.* Petrus Greg. *l. 22. ſyntagm. c. 9.* M. Lyclama *l. 6. membran. eclog. 17.* Sed pro vera ſolutione ita diſtinguendum eſt. Aut is qui non debebat, ſolvit nomine veri debitoris, & hoc caſu nulla conceditur repetitio, quia licet unicuique pro alio etiam invito ſolvere, *l. ſolutione 23. l. ſolvere 53. ff. de ſolut. l. ſolvendo, ff. de negotiis geſtis*, textus ita intelligendus *in d. l. hæreditate*, ubi hæres poſtquam conventus fuit, ſolvit creditoribus hæreditariis. Et quia tunc incertus erat de jure ſuo, ſolutionem fecit bona fide, ideſt, nomine hæreditatis, aut ejus qui per ſententiam verus hæres pronunciaretur: & ideo denegatur repetitio. Quo modo etiam accipiendus eſt textus *in l. repetitio 44. ff. de condict. ind.* aut ſolvit nomine ſuo, credens per errorem ſe debere; quo caſu cum debitor non ſit, repetitionem habet, *d. l. ſi pœna 9.* quo modo hæc jura conciliant Cujac. *l. 8. obſ. c. 9.* Duarenus *ad tit. de condict. indeb. c. 7.* Donellus *l. 14. comment. c. 13.* Gilkenius *ad tit. C. de condict. ind. n. 27.* 5 De ſolvente per errorem.

Tan-

6 Varia jura remittuntur. Tandem ſciendum eſt, quod licet ſcienter ſolvens indebitum donare videatur, ideoque non poſſit repetere, *l. 1. ff. de condict. indeb. l. cujus 54. ff. de reg. jur. l. Campanus, ff. de oper. libert.* cum tamen per errorem ſolvit quod indebitum eſt, utroque jure, vel ſaltem naturali, licet civiliter debeatur, repetitio competit, *l. 1. l. 6. commiſſum 7. C. de condict. ind.* Duarenus *ad eundem titulum*, Balduinus *Novel. 1.* Marranus *inter opera Meril. c. 3.* Serna *exerc. 2.* Hunnius *vol. 1. in Treutlerum, diſp. 9.* Donellus 14. *comm. c. 10.* Si autem utroque jure, aut ſaltem naturaliter debeatur, non datur repetitio, quia cum tantum æquitate naturali hæc repetitio nitatur, *l. nam hoc natura, ff. de cond. ind.* ideo cum naturalis ratio inducit obligationem, ceſſat repetitio. Similiter ſi civiliter, & naturaliter debeatur, ſed debitor exceptione tutus ſit, aut quia exceptio elidit actionem, aut quia modificat ipſam condemnationem, ut in textu antecedenti, ſolutum per errorem repeti non poteſt, *l. diem, l. nam & ſi 17. ff. de condict. ind.* niſi exceptio perpetua ſit, *l. qui exceptionem 40. ff. eodem tit.* Cujac. *in l. 4. C. de pact.* Proſequuntur hujus conditionis materiam Duarenus, & Andreas Claudius *ad tit. ff. de condict. ind.* Bartolus Keſius *interpret. c. 34.* Larrea *deciſ. 85.* Vitalis *l. 2. var. c. 22. & 23.* Pinellus *l. 2. ſelect. c. 15.* Arias a Meſa *l. 1. var. c. 47. & l. 2. var. c. 31.* Merillus *l. 3. obſ. c. 10. & l. 1. variant. ex Cujacio, capit. 20.* Madera *animadv. capit. 20. capit. 13.* Heraldus *l. 2. emend. cap. 24.* Giſanius *in l. cum quis, C. de jur. & facti ignor.* Hunnius *ad Treutl. vol. 1. diſp. 22. q. 19.* Drekerus *l. 1. differt. 2.* Franchis *differt. 2. n. 21*, & circa eam obſervandi ſunt textus *in l. de qua re, §. cum abſentem, ff. de judiciis, l. cum in fundo, §. ult. ff. de jure dot. l. 41. ff. ſolut. matrim. l. 3. §. ſi quis pupillo, de doli except. l. 8. ff. de alim. legat. l. 3. §. 1. ff. de in rem verſo, l. debitor 59. ff. ad Trebellianum*, juncto Fabro *l. 7. conject. c. 17. l. ſi te teſtamento 45. §. quod ſi duo, ff. de fidejuſſ. l. tutor 26. ff. de liber. legat. l. 8. §. ſi mulier, ff. ad Vellejanum, l. 5. §. idem Julianus, ff. de liber. legat. l. miles 36. §. miles, ff. de teſtam. milit. l. 7. §. ult. ff. de dote præleg. l. 38. §. de peculio, ff. de ſolut.* ubi Cujacius *tr. 7. ad Afric. l. ult. verſ. Sicut e contrario, ff. de negotiis geſtis, l. 30. in princip. l. 24. ff. de action. empti, l. 9. ff. de conſtit. pecun. l. ſi ita ſtipulatus 59. ff. de ſolut. l. ſi vendidero 80. §. penult. ff. de furtis, l. inter 26. §. mandatu, ff. mandati, l. ſed addes 19. §. ſi quis cum annum, ff. locati, lib. 2. §. 1. ff. de verb. oblig. lib. 5. §. ſi quis rogatus, lib. 19. ff. de donat. inter, lib. 18. C. de uſuris*, juncto Cujacio ibi, & *l. 8. obſerv. cap. 39. l. 69. §. fratre, ff. de legat. 2. l. 22. §. ſi pignus, ff. mandati.*

7 Exponitur præſens textus. Deinde, ut ad noſtrum Gregorium accedamus, qui integram hanc conſtitutionem depromiſit *ex d. l. cum de indebito*, ſciendum eſt, primum Caſum proponi a Paulo in eo textu, cum reus indebiti condictione conventus inficiatur ſe pecuniam accepiſſe; actor autem contrarium probat. Nam tunc reus reddere debet pecuniam, niſi debitam fuiſſe probet; quia inficiationis, & mendacii pœna eſt, ut onus probandi reus ſuſcipere cogatur. Exemplum extat *in l. ea quæ 4. C. de condict. indeb §. ult. Inſtit. de oblig. quæ ex quaſi delict.* Secundum caſum refert, ſi reus ab initio fateatur ſe pecuniam accepiſſe, neget autem eam fuiſſe indebitam, quo caſu actori incumbit onus probandi indebitam a ſe per errorem ſolutam fuiſſe. Ratio hujus caſus a Gregorio in præſenti duplex aſſignatur. Alia colligitur *ex d. l. cum de indebito*, in illis verbis, *Quod enim ſolvitur*, &c. videlicet ex illa vulgari præſumptione, quod nullus creditur indebitum ſolvere, & negligenter ſe gerere in patrimonii ſui adminiſtratione, *l. generaliter 24. §. ſi petitum, ff. de fideicomm. libert. l. ult. in princ. ff. de eo quod metus cauſa*; quam late illuſtrant Tiraquellus *in l. ſi unquam, verbo Donatione*, Guttierez *de juram. confirm. 1. part. c. 27. n. 20.* Mendoza *de pactis l. 1. c. 4. q. 1. n. 48.* Unde cum reus, a quo is qui ſolvit, & pecuniam repetit, tanquam indebite ſolutam, habeat intentionem ſuam fundatam in juris præſumptione, merito ipſi repetenti incumbit onus probandi, juxta legem *Imperator 77. ff. de legat. 1.* junctis traditis a Covar. *l. 2. var. c. 6. n. 1.* Alvarado *de conject. l. 1. c. 4. n. 8.* Mantica *de conject. l. 1. tit. 2. n. 5.* Altera vero ratio provenit ex eo, quia quemadmodum affirmativa, ita & quoties negativa fundamentum eſt intentionis actoris, vel etiam rei, ab eo qui eam allegat, probari debet, juxta legem 2. legem *cum qui, ff. de probat.* legem *actor, C. eodem tit.* atque ita cum repetens indebitum fundet ſuam intentionem in qualitate indebiti, merito eidem incumbit probatio. Tertius caſus a Paulo refertur *in d. l. cum indebito*, ſi pupillus, minor, mulier, ruſticus, miles, vel alius ſimplicitate gaudens, vel deſidiæ deditus (quibus verbis Paulum monachos, & clericos intellexiſſe, ac comprehendere voluiſſe, notarunt Joannes Bertrandus *in vita ipſius Pauli*, Merillus *l. 1. obſerv. c. 20.* & jam retuli *in c. 1. ne clerici, vel monachi*) actores ſint. Hi namque, ſi indebiti condictione agant, obtinent, niſi reus conventus debitum eſſe ſolutum probaverit, cum hi plerumque forenſium rerum ignari ſint, illiſque jus ignorare, & per errorem juris ſolutum repetere permiſſum ſit, *l. penult. ff. de jur. & ignor.* Nec novum eſt, ut perpendatur in judicio perſonarum qualitas, *l. Pomponius 9. ff. de negotiis geſtis, l. nonnumquam 72. ff. de judic. l. juſjurandum 34. ff. de jurejur. §. non ſemper.* Nec tantum ex rebus, verum & ex perſonis colliguntur conjecturæ, cum facile credatur hujuſmodi perſonas propter ſimplicitatem, & rerum imperitiam labi, & faciliùs indebitum ſolvere. Proſequuntur ipſius textus interpretationem Cujacius, & Faber *ibi*, Andreas Claudius *ad titulum de condict. indeb. c. 9. n. 40.*

8 Reſpondetur difficultatibus. Nec obſtant difficultates ſupra pro dubitandi ratione adductæ. Non prima; nam licet negativa non poſſit directe probari, quando mera eſt, vaga, & abſoluta, juxta jura ſupra adducta; ſi tamen ſtricta ſit, ſeu coarctata, ita etiam per indirectum optime probari poteſt, *l. optimam, C. de contrahenda ſtipul. c. ex tenore, de teſtibus*: quod manifeſte videre eſt in negativa, de qua agimus; ſi enim quis probet pecuniam chirographo contentam, mutuam non accepiſſe, aut eam jam ſolviſſe, indebitam fuiſſe per conſequens negavit. Nec obſtat ſecunda difficultas, nam reſpondetur, quod in præſenti ſpecie is, qui negavit numerationem, ſi convincatur, tenetur poſtea probare debitam fuiſſe pecuniam; nec tunc contraria allegat, ſed diverſa: unde ſi quis judicio conventus ob mutuum, neget pecuniam ſibi creditam fuiſſe, convictus poteſt opponere pecuniam jam ſolviſſe, ut late probat D. Joſephus de Retes *l. 7. opuſcul. c. 3. per totum.*

TITULUS XXIV.

De Donationibus.

CAPUT PRIMUM.

a Gregorius *Aſclepiodoto* b *Patricio Gallorum.*

PRudentes viros, ſicut eſtis, Regibus adhærere, multorum ſolamen eſt, Nam dum præſtantiorem ſibi locum ad animæ utilitatem datum intelligunt, certum eſt, quia mercedis cauſas, ubi inveniunt, non poſtponunt. Quanto igitur affectu, quantaque devotione gloria ſe veſtra in cauſis pauperum ſtudio pietatis impenderit, dilectiſſimo filio noſtro Candido Presbytero renunciante comperimus. Sed quoniam hanc ſibi quodammodo nobilitas legem imponit, ut debere *c* ſe quod ſponte tribuat, æſtimet; & niſi in beneficiis ſuis creverit, nihil præſtitiſſe ſe reputet: paterna vos dilectione ſalutantes, gloriæ veſtræ ſupraſcriptum Presbyterum, & patrimonium Eccleſiæ noſtræ fiducialiter commendamus, ut ope gratiæ veſtræ præmunitum, moleſtias, & onera nulla ſuſtineat. Sic igitur boni ſtudii in vobis cura proficiat, ut utilitates pauperum vobis annitentibus nutriantur, & ſentiamus quod de charitate veſtra præſumimus. Augete favoris veſtri præſidia, quia apud nobilium mentes ſemiplenum bonum videtur, quod ſine adjectione relinquitur. Et quoniam ab excellentiſſimis Regibus Francorum filiis noſtris popoſcimus, ut ipſum patrimonium ſub ſua cura habere dignentur, vobis adminiculantibus impleatur, ut veſtrum poſſit eſſe quod poſcimus: quatenus & nos gratias referentes, pro gloriæ veſtræ incolumitate orare enixius valeamus, & veſtrorum bonorum viciſſitudinem Deus vobis omnipotens, & hic, & in futuro recompenſet. Clavim vero a ſacratiſſimo beati Petri corpore, in qua de catenis ejus benedictio continetur tranſmiſimus, quæ collo veſtro ſuſpenſa, contra omnia adverſa vos muniat.

NOTÆ.

1 a GRegorius.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c. 1.* & verba hujus textus extant apud D. Gregorium *l. 12. indict. 7. epiſt. 17.* ex quo regeſtro ita reſtituo litteram hujus textus. Anton. Auguſtinus *in notis ad 1. collect.* in præſenti ait, non magnam fore jacturam, ſi hoc textu volumen hoc careret, præcipue cum non improprie hæſitari poſſit, an legem contineat, cum in eo aliquid non jubeatur, permittatur, ſeu prohibeatur, ex traditis ab Angujano *l. 1. de legibus, c. 7.* Credo vere primum compilatorem tantum quæſiviſſe in præſenti epiſtola ſenſum accommodatitium, & ita hæc verba compilaſſe ſub titulo *de donat.* Cum enim nobilitas nihil aliud ſit, quam divitiæ ex majoribus in ſucceſſores derivatæ cum acceſſione virtutis, Ariſt. *l. 1. Pol. c. 1.* ibi: “Genere nobiles eſſe videntur, quibus majorum eſt virtus, & divitiæ. *Juvenal. ſatyr. 2.* ibi: Clarus genere, atque opibus vir. *Livius l. 32. de Urbe*, ibi: Buſa mulier, genere clara, ac divitiis; conferunt enim plurimum divitiæ ad magnanimitatem, per quam virtutem maxima nobilitas commendatur;” ut ex Ariſtotele docet D. Thomas *2. 2. q. 124. art. ult.* Illuſtrant Tiraquel. *de nobil. c. 3.* Eguinarius Varo *eod. tr. c. 2.*

Tur-

BIBLIOTECA CENTRAL U.A.N.L.

Turturetus *l. 2. c. 6.* Valenzuela *conſil.166. n. 61.* & hi, qui abundant opibus a majoribus comparatis, atque traductis, proniores, atque faciliores ſint ad donandum, quam iis, qui illas proprio labore compararunt: illi enim non metuunt inopiam, quam nunquam experti fuerunt; hi vero metuunt ex eadem cauſa, ut conſiderant Ariſtoteles *l.4. Ethicor. c.1.* D. Th.2. 2. *q.117. art.4.* merito ergo D. Gregorius in præſenti commendat nobilitatem ab exercitio liberalitatis; quod encomium frequentiſſimum eſt apud auctores bonæ notæ, quorum teſtimonia referunt Valenzuela ubi ſupra, n.43. Solorzanus *emblem.* 78. Tiraquel. *de nobilit. c.37. ex n.40.* ubi dicit hunc textum litteris aureis eſſe ſcribendum. Hermoſilla *ad l. 1. tit. 4. pa-*
2 *ratit. 5. n. 8.*

b *Patricio.*) Patricius in præſenti non accipitur pro eo, qui tempore Imperatorum pro patre Cæſaris habebatur, §.4. *quibus modis patria poteſt.*, ſed pro Patricio certi Regni, Galliæ videlicet, ut apud Vvarnefridum *l. 3. de geſtis Longobard. c.3.* ibi: " Amalus Patricius provinciæ, quę Guntrano Francorum Regi parebat. „ Apud Conſtantinum Porphyrog. *de adminiſtr. Imper. c.27.* ibi: " Neapolis antiquum Prætorium erat Patriciorum, qui mittebantur: & illam qui tenebat, idem in poteſtate Siciliam quoque habebat; cumque Patricium Neapolim appellaret, Dux Neapoleos in Siciliam abibat. *Et ſtatim ait:* Poſtquam Conſtantinopolim translata eſt Imperii ſedes, omnia hæc in duos Principatus diviſa ſunt. „ Ex eo tempore miſſi ſunt ab Imperatore Conſtantinop. Patricii duo, quorum unus Siciliæ, Calabriæ, Neapoli, & Amalphæ præerat: alter vero Benevento, Capuæ, Papiæ, cum reliquis, & tributa quotannis fiſco Imperatoris pendebat. Probat Gutherus *l.2. de officiis domus, c.19.* unde in præſenti Aſclepiodoto Patricio Gallorum commendabat Gregorius patrimonium Eccleſiæ Romanæ, quod erat in Gallia: quia hi Patricii præcipue ærarium tractabant. Idem Conſtantinus *d. c.27.* ibi. " Temporibus Imperatricis Irenes miſſus Patricius Narſes tenebat Beneventum, & Papiam; Romam autem Papa Zacharias. Accidit ut bella gererentur in partibus Papiæ: & Narſes Patricius pecunias fiſco ex pacto ſolvendas in milites erogaret.

c *Debere ſe.*) Conſonant Caſſiodorus *l.1. var. ep.12.* ibi: „ 3
Nec tamen benignitas noſtra una remuneratione contenta, honorem geminat, augmenta procurat, & eo ſtudio dona reparat, quaſi debeat omne quod præſtat. *Et l. 2. epiſt. 30.* ibi: Quia beneficialem eſſe Principem licet, nec intra regulas conſtitui poteſt munificentia regalis arctari: Ira levis coerceatur graviſſimis inſtitutis; impatiens ambitio jure frenetur; clementia non habet legem: nec debet ſub anguſtis terminis benigna ſequi, quem decet ſine fine laudari. *Et l. 2. ep. 2.* Amamus noſtra beneficia geminare, nec ſemel præſtat largitas collata faſtidium, magiſque nos provocant ad frequens præmium qui initia noſtræ gratiæ ſuſcipere meruerunt. *Plin. Junior l. 1. ep. 4.* Beneficia ſubvertis antiquiora, niſi illa poſterioribus cumules. „ Seneca *l.2. de benef. c. 11. Parum eſt dediſſe, fovenda ſunt beneficia.* Berengoſus Abbas *l.3. de inventione ſanctæ Crucis, c. 2. tom. 2. Biblioth. veterum Patrum*, ubi extollens nobilitatem ſanctæ Helenæ, ita ait: " Inſuper prædiorum ejus copiæ Eccleſiæ Dei olim undique collatæ bene declarant qua nobiliſſima polleret generis antiquitate. „ Illuſtrant Juretus *in notis ad Symmachum l. ep. 5.* Petrus Gregorius *in c. ſedes, n. 3. de reſcript.* Bobadilla *l. 1. polit. c. 4.* Mantica *tom. 2. de contract. lib. 13. tit. 17.* Matienzo *in l. 1. tit. 10. l. 5. Recopil.* Silva *de ſalariis famil. q. 6. n. 29.* Pinedo *de rebus Salomonis, pagina 362.* Solorzanus *tom. 2. l. 2. c. 10. n. 79.*

Ex fragmento hujus epiſtolæ a Raymundo in præſenti tranſcripto, varias repetentes deduxerunt aſſertiones: videndi ſunt Garanna, & Benitez *in repetitionem ad hunc textum.*

CAPUT II.

Alexander III. a *Epiſcopo Pariſienſi.*

FRaternitatem tuam credimus non latere, quod cum Epiſcopus, & quilibet Prælatus alius Eccleſiaſticus eccleſiaſticarum rerum ſit procurator, non *b* dominus, conditionem Eccleſiæ meliorare poteſt, facere vero deteriorem non debet. Accepimus autem, quod bonæ memoriæ *c* P. prædeceſsor tuus graves donationes, & oneroſas Eccleſiæ in rebus Epiſcopatus ad quorundam inſtantiam fecit, in detrimentum Eccleſiæ, Canonicis ſuis *d* Catholicis inconſultis. Unde quoniam donationes hujuſmodi de jure non tenent, f. t. auctoritate Ap. indulgemus, ut donationes hujuſmodi tam a clericis, quam laicis tibi liceat legitime revocare.

NOTÆ.

1 a PAriſienſi.) In prima collectione, *ſub hoc tit. c.2.* legitur *Papienſi;* ſed retinendum credo *Pariſienſi:* nam ex illis verbis hujus textus, *bonæ memoriæ P. prædeceſſor tuus*, conſtat alloqui Alexandrum Prælatum, qui habuit prædeceſſorem hujus nominis P. fuitque orthodoxæ fidei, & claræ vitæ; ſiquidem appellatur ab Alexandro vir bonæ memoriæ: & licet in Eccleſia Papienſi temporibus Alexandri III. annum 1178. floruiſſet Sanctus Lanfrancus, qui prædeceſſorem habuit Petrum Toſcanum; tamen cum ille, quia Victorem Antipapam ſequebatur, ab Alexandro III. anathemate percuſſus eſſet, credi non poteſt eum appellaſſe virum bonæ memoriæ. Unde exiſtimo Alexandr. III. hic reſcribere Mauricio de Soliaco Pariſienſi Epiſcopo, qui rexit eam Eccleſiam temporibus Alexandri III. & prædeceſſorem habuit eximium virum Petrum Lombardum, qui deceſſit anno 1164. ut refert Chenu *in ſerie Præſulum Pariſienſ.* MIſſa eſt ergo præſens deciſio Mauricio a Soliaco, qui ita dictus fuit, quia in eadem civitate natus fuerat. Adeo in ſtudiis claruit, ut inter Theologos Pariſienſis Academiæ primus haberetur; rexit Eccleſiam ipſam 55. annis, ut refert Chenu ubi ſupra, *n. 70.*

b *Non dominus.*) ut probavi *in c. nulli 5. de rebus Eccl.* 2

c P.) Petrus Lombardus, inter Theologos ſui temporis primus, vir ſummi judicii, tum ſingularis doctrinæ, & pietatis, qui ex ſelectis Orthodoxorum Patrum, ac præſertim D. Auguſtini ſententiis, in certum doctrinæ ordinem digeſtis, compendioſum Theologiæ opus contexuit, quod quatuor ſententiaarum libris complexum eſt, unde ipſe Magiſtri Sententiarum nomen adeptus eſt.

d *Catholicis.*) Hæc vox deeſt in ſexta collectione, & forſan legebatur, *catholicis*, ut exiſtimavit Antonius Auguſtinus *hic.*

CAPUT III.

a Idem.

CEterum ſi Abbatem tuæ diœceſis donationem cum Priore, & quibuſdam de Conventu ſuo, vel ſolum *b* Abbatem facere contigerit, & pars Conventus poſtea reclamaverit, datæ rei quantitas, & illius terræ conſuetudo, quæ tamen ſacris canonibus non manifeſte obviet, eſt diligentius attendenda, & ſecundum hoc donum ratum, vel irritum judicandum. *c* Verum ſi alicui Eccleſiæ poſſeſſio quælibet interpoſita conditione donetur, non poteſt a donatore poſtea revocari, niſi forte tali ſit conditione collata, quod ea ceſſante poſſeſſio revocari debeat.

NOTÆ.

1 a IDem.) In prima collectione, *ſub hoc tit. c.3.* tantum legitur *idem*, & in eadem collectione, *ſub hoc tit. de conſanguin. & affin.* ubi referuntur eadem verba, adjicitur *Pars capitis Meminimus*; unde cognoſcitur in præſenti referri partem textus *in c. Meminimus 6. qui clerici vel vov.* atque ita legendum eſſe, *Alexander III. Vvigornienſi Epiſcopo*, ut legitur in hac ſexta collectione, poſt Concilium Lateran. *part. 29. c. 3.* De Eccleſia Vvigornienſi nonnulla notavi *in c. noſti, de elect.*

b *Abbatem.*) Monaſterii Evezanæ videlicet, quod olim unicum erat in diœceſi Vvigornienſi, ut refert Tamburinus *in ſerie Abbat. verb. Vvigornien.*

c *Verum.*) Verba quæ ſequuntur extant *in c. 3. de conditionibus appoſitis*, ubi ea exponemus.

COMMENTARIUM.

2 Concluſio traditur, & probatur. COmmuniter ex hoc textu ſequens deducitur aſſertio, *Prælatus Eccleſiæ non poteſt ejus res donare, niſi modicæ ſint, & adſit conſuetudo.* Probant eam textus *in c. ſine exceptione 12. q. 2. c. nulli*, ibi: *Donationem de rebus Eccleſiæ, c. cum Apoſtolica 7. c. tua 8. de his quæ fiunt a Prælat. c. cum venerabilis 6. de except. extravag. Ambitioſæ, de rebus Eccl. l. jubemus 14. l. privilegia 27.* ubi Gothofredus, *C. de ſacroſ. Eccl. novel. 7. Juſtin.* & *120. c.1. l.4. & 5. tit.14. part.1.* Illuſtrant ultra congeſtos a Barboſa & Garanna in præſenti, Delbene *de immun. eccleſ. c.7. dubit.7. per totam*, Aviles *in c. Prætor. c.30.* Gloſſa *verbo Gratias*, Caldas Pereyra *in l. ſi curatorem, verbo ſine curatore, n. 120. C. de in integrum reſtit.* Garcia *de expenſ. c. 20. n. 9.* Tamb. *de jure Abbat.1. tom. diſp.15. q.13.* Suarez *t.3. de relig. l. 8. c.15. n.11.* Eſcobar *de ratiocin. c.34.* Petrus Gregorius *l. 3. part. tit.19.* Moneta *de commut. c.11.* Meſa *l.3. c.23. cum ſeqq.* Michael Rouſſel. *l.5. hiſt. Pontif. juriſd. c.1.* Renatus Chopinus *l.3. de ſacra pol. tit.6.* Hurtado *t.1. de congrua ſuſtent. l.1. reſol.2. per totam.* Quintanadvennas *Eccleſ. l.2.* D. Joſephus de Retes *de donationibus c.12. n.1. cum duobus ſequentibus.*

3 Traditur ratio dubitandi. Sed in hanc aſſertionem ita pro dubitandi ratione inſurgo. Epiſcopis, & ceteris Prælatis ſumma Eccleſiæ ſuæ, rerumque ejus poteſtas conceſſa a jure eſt, *c.1. c. ſi quidem, c. decretum, 3. q. 5. c. regenda 10. q. 1. c. præcipimus 12. q. 1. c. omnes baſilicæ 16. q. 7. c. conquerente, de Offic. Ord. ad hæc 4. de relig. domib.* Trident. *ſeſſ.14. de reform. c.9.* & *ſeſſ.21. c.4. & 8.* igitur ut dominus poterit res ipſius Eccleſiæ donare. Augetur hæc difficultas primo ex eo; nam Epiſcopus novam poteſt conſtruere parochiam, vel monaſterium in ſua diœceſi, congruamque ei aſſignare dotem propria auctoritate ex fructibus Eccleſiæ matricis, *c. ſi Epiſcopus 73. v. etiam, c. bonæ rei 74. 12. q. 2. c. ad audientiam, de Eccl. ædific. c. Apoſtolicæ, de his quæ fiunt a Prælat. Clem. 2. de rebus Eccl.* Trident. *ſeſſ. 21. de ref. c. 4.* Ergo poteſt res Eccleſiæ propriæ donare. Augetur ſecundo hæc difficultas, nam ſaltem donationes remuneratorias Prælatum facere poſſe, probatur *ex c. quicumque 66. 12. q. 1. c. fin. 16. q. 6. c. per tuas, h.t.* igitur indiſtincte verum non eſt, Prælatum res Eccleſiæ donare non poſſe. Tandem ea pars præſentis aſſertionis, ubi docetur conſuetudine introduci poſſe, ut donationes a Prælatis Eccleſiam factæ valeant, difficilis redditur ex eo, nam conſuetudo per quam Eccleſiæ gravamen infertur, non valet, *c. 1. & 2.* ubi late probavi, *de conſuet. c. cum cauſa, de re judic.* Igitur nec conſuetudine introduci poteſt, ut valeat donatio a Prælato facta, quæ alias inutilis eſſet.

4 Donationis etymon & definitio. Quibus difficultatibus non obſtantibus, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, donationem nomen, & originem ſumere a doni datione, *l. Senatu. 35. §.1. ff. de donat.* & dictam eſſe, quaſi doni dationem, origine tracto a Græco verbo *δῶρον*; antiqui enim Græci *Doron*, palmum vocabant: item *Dora*, munera, quia manu darentur. Plin. *l. 35. c. 13.* Unde & antidora dicebant remunerationes, ideſt contrarias donationes, *l. ſed ſi l. 25. §. conſuluit, ff. de petit. hæred.* Plin. *l. 35. c. 4.* Illuſtrant Connanus *l. 5. comment. c.9. n.2.* Concius *l. 1. diſp. c. 12.* Cabreros *de metu l. 2. c. 3.* Verum hæc vocis potius alluſio, quam vera etymologia eſt; ſiquidem & donationes fiunt per ſtipulationem, ceſſante traditione, *l.2.17. 19. & paſſim, ff. h.t.* vel per mancipationem, *l. 7. C. Theod. h. t.* Vitruvius *l. 1. c. 4.* Cujacius *l. 10. obſ. c. 37.* & *l. 20. c. 2.* Oſualdus *l. 4. Donel. c. 19. litt. B.* Circa definitionem donationis varia adduxerunt Doctores. Hoſtien. in præſenti, Azo *in ſum. de donat. n. 1.* ajunt: Donatio eſt rei licitæ nullo jure cogente mera liberalitate facta collatio. Quam definitionem amplectuntur Medici, Antonius Gomez, Albornoz, & alii relati a Cabreros *d. c.3. n.22.* ſed mihi non placet. Tum quia pluribus verbis abundat, tum quia etiam mutuo, commodato, & precario convenit; & ex eiſdem rationibus non placent aliæ definitiones adductæ ab Vveſembechio *in paratit. ad tit. de donat.* Mendoza *l. 3. de pactis, c. 3. n. 16.* Pichardus *in rubrica inſtit. de don. n. 16.* Cujacius, & Giſanius *ad tit. C. de don. l. 1. c. 5.* Quibus omiſſis placet definitio, quam ex Ariſtotile *l. 4. Ethicor. c. 2.* tradit Angelicus Doctor *in 4. l. 1. diſp. 18. q. 1. art. 2.* ut ſit *datio liberalis*, quæ deducitur *ex l. 1. ff. de donat. l. Senatus 35. §. donatio, l. Seja 42. §. fin. ff. de don. cauſa mort.*

5 Donatio an ſit contractus. Difficilis quæſtio eſt apud Doctores proxime laudatos, an donatio contractus ſit? Et contractum non eſſe, ſuadetur ex eo, quia contractus petit pro forma conſenſum utriuſque partis, l. 1. ff. de pactis. Nec aliter dari poteſt, quam ſi conventio præcedat, l. qui me & Titium 32. ff. de rebus credit. Sed donatio perfecta manet ſola voluntate donatoris, *l. ſi quis argentum 36. §. penult. C. h. t. §. aliæ, Inſtit. eod.* Ergo donatio non eſt contractus. Idem etiam probatur ex l. Ariſto 18. in princ. ff. de donat. ubi ſupponit Ulpian. admiſceri negotium donationi, ut in titulo Codicis *de don. quæ ſub modo*; & tunc ſynallagma dari, ideſt, ultro citroque naſci obligationem, quam negat oriri caſu, quo pura donatio eſt: igitur quando donatio eſt mera liberalitas, non habet rationem contractus. Fulcitur etiam ſententia ex l. interdictum 14. ff. de precario, ubi Conſultus docet, ideo precarium non eſſe contractum, quia liberalitas eſt, & magis ad formam donationis, quam ad formam contractus ſpectat. Quam ſententiam defendunt Ant. Faber *de error. decad. 45. error. 8.* Duarenus *in l. juris 7. ff. de pactis*, Cujac. *l. 4. obſ. c. 7.* Covar. *l. 1. var. c. 14.* D. Hieronym. Oroz *l. 3. de apicib. jur. c. 11. ex n. 8.* D. Joſephus de Retes *l. 2. opuſc. ſect. 1. c. 5.* & *de donat. c. 2. n. 9.* qui ſequentibus ſatisfacit fundamentis, Mendoza qui contrarium docuit *l. 1. de pactis, c. 4. n. 24.* Maſius *l. 5. ſingul. opin. c. 9.*

6 De perſonis quæ donare non poſſunt. Deinde ſciendum eſt, nonnullis perſonis prohibitum eſſe donare, ex defectu dominii, & adminiſtrationis, veluti filiis familias in poteſtate conſtitutis, qui ſi peculium caſtrenſe, aut quaſi caſtrenſe non habeant, donare non poſſunt, nec bona profectitia, *l. contra 28. §. ſi filius 2. ff. de pactis, l. ratio 3. §. ſi ſervus 8. ff. de donat. inter, l. 1. §. 1. ff. quæ res pignori, l. filius 7. ff. h. t. l. ſi quis uxori 52. §. ſi ſervus, ff. de furtis;* nec adventitia, quorum uſusfructus patris eſt, quia eorum adminiſtratio filiis interdicitur, *l. ult. §. filiis, C. de bonis quæ lib.* donare tamen poſſunt bona caſtrenſia, vel quaſi, item adventitia, quorum uſusfructus patri non quæritur, de quibus in authent. Excipiuntur, *C. eod. tit.* notavit Scipio Gentilis *l. 1. de jure noviſſ. c. 13.* item filius donare poteſt ex peculio profectitio ex neceſſaria, & ſolita cauſa, veluti ſi reperiatur Senator; quia cenſetur conceſſa a patre facultas donandi, ſi adempta non ſit: item volente patre, tam inter vivos, quam cauſa mortis donare poteſt, cum voluntas patris ſuppleat defectum bonorum, *l. tam is 25. §. 1. de donat. cauſa mortis*, Gentilis *d. c. 27.* D. Joſeph. de Retes *l. 1. opuſc. c. 22. n. 8.* ex eadem etiam ratione non licet tutoribus, vel curatoribus res pupillorum, vel minorum donare, *l. tutor 22. l. Lucius 56. §. ult. ff. de adminiſtr. tut. l. 1. §. 1. ff. de tutel. & ration. l. non omnis, C. de admin. tut.* Oſualdus *ad Donel. l. 3. comment. c. 2. litt. C.* Idem dicendum eſt de adminiſtratione œconomis, & ſyndicis, decurionibus, & capitularibus communitatum commiſſa, *l. 2. §. jus 8. l. Decuriones 5. ff. de adminiſtr. rer. ad civitatem.* Idcirco ambitioſa decreta, quæ captandæ popularitatis gratia ab ipſis emittuntur, reſcindi jubentur, tanquam Reipublicæ damnoſa, *l. Præſes 12. C. de tranſact. l. ambitioſa 4. C. de decret. ab ordin. faciend.* docent late Tiraq. *in l. ſi unquam, verbo Donat. n. 31. C. de revoc.* Bobadilla *l. 3. polit. c. 8. n. 81.* Salaria autem ob operas impenſas poſſunt decernere, *l. un. C. de præb. ſalar.* Circa minorem autem varii caſus ſunt diſtinguendi; vel enim curatorem habent, & donare non poſſunt, quia pupillis comparantur, *l. curatorem 3. C. de in integr. reſt.* Si autem curatorem habeant, donare poſſunt res mobiles, licet ſi inconſulto donaverint, illis competat beneficium reſtitutionis, *l. 2. in fine, C. ſi adverſ. donat. l. ſi filius 4. C. de inoffic. donat. l. apud Celſum 4. §. ſi minor 9. ff. de doli except.* quem juxta hæc principia accipit Caldas Pereyra *in d. l. ſi curatorem, verbo Contractum, n. 19.* Res autem immobiles nec cum auctoritate curatoris donare poteſt, nec etiamſi veniam impetravit, quia ſimiles res ſine decreto judicis alienari nequeunt; *l. ult.* ita accipienda, *C. ſi minor factus.* Quod procedit etſi propter nuptias donet res ipſas immobiles, *l. non ſolum 4. l. prædia 8. C. de præd. minor.* Res vero mobiles cum aſſenſu curatoris donare poteſt, & ſi inconſulte donet, beneficium reſtitutionis competit, *l. 1. C. ſi adverſ. donat.* Donatio vero a minore nulliter facta convaleſcit ex tacita voluntate, ſi perſeveraverit poſt impletos 25. annos per decennium in eadem voluntate, *d. l. ult. C. ſi major factus*, Cujac. *l. 7. obſ. c. 5.*

Unde jam apparet ratio præſentis aſſertionis; nam cum Prælati, non domini, ſed tantum procuratores, ſeu adminiſtratores rerum Eccleſiæ ſint, & adminiſtratores, & procuratores donare non poſſint, *l. ult. ff. de curat. furioſ.* nec illi donare valent. Accedit, quod donare, perdere eſt, *l. filius 7. ff. h. t. l. 2. C. de conſul. l. 12.* Sed Prælatis adminiſtratio competit ad acquirendum, non ad perdendum, *d. c. nulli, de reb. Eccleſ.* Igitur nec donare valent, præcipue cum illis quibus alienatio prohibetur, donare prohibeatur. Nec contrarium probat textus in *l. fin. C. de præd. decur. ſine decret. l. 10.* ubi alienatione prohibita curialibus, non cenſetur donatio interdicta, quia ibi ſolum agitur de Curialibus, quibus non erat prohibita rerum ſuarum abſoluta alienatio; ſed unica tantum ſpecies, videlicet venditio rerum immobilium, ut ſalva manerent hæc bona penes curiam, cui erant adſcripti. Quæ prohibitio nec ex verbis legis ad donationes porrigitur, cum aliud ſit donare, aliud vendere, nec facile credebatur Curiales de ſuo erogaturos, ut de muliere dicitur, in *l. 4. ff. ad Vellejanum:* docet Donellus *l. 9. comment. c. 10.* uno tamen, aut altero caſu licebit Prælato ſine ſolemnitate donare, ut ſi donet rem modicam juxta conſuetudinem provinciæ, argumento capitis *terrulas 12. q. 2.* Unde ex eadem ratione receptum eſt, ut valeant donationes factæ a tutoribus munerum ſolemnium, *l. cum plures 22. §. cum tutor, ff. de adminiſtr. tut.* hoc eſt munerum, quæ in ſingulis annis donari conſueverant in die natali, de quibus *in l. tutor 13. ff. eod. tit. l. ſi vir uxori, ff. de donat. inter, l. 194. ff. de V. S.* Illuſtrant Revard. *l. 3. conject. c. 4.* Briſſonius *l. 4. ſelect. c.3.* Fornerius *in d. l. 194.* Pancirola *l. 2. var. c. 54.* Dorleans *ad Tacitum p. 554.* Oſualdus *l. 3. Donel. c. 12. litt. G.* Larrea *deciſ. 25.* Amaya *ad tit. C. de obl. vot.* Unde exemplo tutorum poſſe Prælatos Eccleſiæ, vel Reipublicæ adminiſtratores res modicas donare, conſuetas donari, defendunt Eſcobar *de ratiocin. ubi ſup. n. 13. & 14.* Pinel. *in l. 1. 3. p. ex n. 56. C. de bonis matern.* tum virtute conſuetudinis, tum etiam propter modicitatem rei donatæ. Quæ parvitatis æſtimatio arbitrio judicis relinquitur. Eſcobar *d. c. 34. n. 25.* Menochius *l. 1. de arbit. caſu 145. n. 4.* unde recte in præſenti Alexander hujuſmodi donationes a Prælatis factas approbavit. 7 Traditur ratio decidendi.

Nec obſtant difficultates ſupra pro dubitandi ratione adductæ. Non prima, nam licet plena adminiſtratio bonorum Eccleſiæ ejus Prælato commiſſa ſit, non tamen dilapidatio, ſeu profuſio permiſſa eſt, ut probavi *in c. 1. de his quæ fiunt a Prælat. c. nulli, de reb. Eccleſ.* ſed donare, perdere eſt, *d. l. filius 7.* unde permiſſa adminiſtratione, non cenſetur conceſſa donandi facultas. Nec obſtat primum augmentum ipſius difficultatis, cujus ſolutionem dabimus *in comment. textus in c. penult. h. t.* Nec obſtat aliud difficultatis augmentum, pro cujus ſolutione examinandum venit, utrum abſolute donatio ita prohibeatur Prælatis Eccleſiæ, ut nec ſubalterna, ſeu remuneratoria illis permittatur? Et eam donationem non prohiberi, ſuaderi videtur primo ex eo, quia donatio remuneratoria, non tam donatio eſt, quam pretium, *l. ſi pater 34. §. 1. de don.* & ſpeciem præſeferre videtur ſolutionis debiti, potius quam liberalitatis, *l. Aquilius 27. ff. de donat.* cum ille qui beneficium accipit, naturaliter ad remunerationem faciendam videatur obſtrictus, *l. ſed ſi, l. 25. §. conſuluit, ff. de petit. hæred.* hoc eſt affectus a natura inſitus, ut declarant Donellus *l. 12. comment. c. 2.* Schifordeg. *ad Fabrum l. 3. tr. 21. q. 1.* D. Joſeph. de Retes *l. 2. opuſc. c. 26.* Hunnius *ad Treutl. vol. 1. diſp. 22. q. 28.* Forner. *l. 4. rer. quot. c. 12.* ideoque eam donationem inſinuatione non indigere, auctor eſt Cujac. *l. 19. obſ. c. 33.* & *l. 27. c. ult.* Arnulphus *ep. ad Laurentium Abbatem*, ait: *Quod benemerenti rependitur, illuſtrari donationis nomine non meretur.* Juxta quam ſententiam accipi poteſt illud D. Pauli *ad Rom. c. 4.* operanti merces non imputatur ſecundum gratiam, ſed ſecundum debitam remunerationem. Unde plures effectus donationi remuneratoriæ tribuuntur, qui non ſolent ſimplici donationi competere, ut in caſu dictæ legis *Aquilius, l. Lucius,* 7 Diſſolvitur difficultas.

d. l. ſi

BIBLIOTECA CENTRAL U.A.N.L.

d. l. ſi pater 34. *§. ult. l.* 10. *§. ult. l.* 12. *in princ. ff. mandati*, *l.* 7. *§. ſi vir uxori*, *ff. de donat. inter*, junctis traditis per Jaſonem *in l. ex hoc*, *n.* 52. *ff. de juſtit. & jur.* qui agnoſcunt aliquando donare prohibitos remunerationis cauſa, non obſtante interdictione donare poſſe, ut contingit in liberto, cui in fraudem patroni prohibitum eſt donare, ne illius minuat legitimam portionem, *leg.* 1. *§.* 1. *ff. ſi quid in fraud. patroni*. Et tandem remunerationis cauſa donare poteſt, *l. vivus*, *l. libertus* 9. *ff. eod. tit.* In tutoribus, quos ex cauſa remuneratoria, quando benemerita expoſtulant retributionem, nec remuneratio eſt ſupra meritum, donare poſſe tenuerunt Caldas Pereyra *in l. ſi curatorem*, *verbo Sine curatore*, *n.* 114. Diana *p.* 8. *tr.* 6. *reſol.* 17. Igitur idem dicendum eſt in Prælatis Eccleſiæ. Secundo, quia hæc donatio remuneratoria ſacris canonibus eſt approbata *in c. quicumque* 66. 12. *q.* 2. *c. fin.* 16. *q.* 6. *c. per tuas*, *h. t. c. relatum*, *de teſtam. c. ult. in fine*, *de pecul. cler.* quibus ſubnixi fundamentis, hanc ſententiam tenuerunt Redoanus *de reb. Eccleſ. q.* 51. *n.* 21. Garcia ubi ſupra, *n.* 13. Tiraq. *in l. ſi unquam*, *verbo Donatione largitus*, *n.* 27. *C. de revoc. donat.*

9 Contraria ſententia amplectitur, & fundatur. Sed verior eſt contraria ſententia, videlicet donationem etiam remuneratoriam Prælatis Eccleſiæ prohibitam eſſe; nec eam abſque ſolemnitate in aliis alienationibus deſiderata illos facere poſſe. Eam tenet D. Joſeph. de Retes *de donat. c.* 12. *n.* 2. & probatur ex ſequentibus. Primo, quia Prælatis Eccleſiæ abſolute prohibetur donare; unde cum ſit prohibitio generalis, omnem donationem ſine diſtinctione debet comprehendere, argumento legis *de pretio*, *ff. de publiciana*: quo argumento utitur Pinel. *in d. l.* 1. 3. *p. n.* 59. *de bonis matern.* ut deneget patri facultatem donandi ex rebus peculii adventitii. Secundo, quia licet propter merita fiat donatio, non minus diminuit de facultatibus Eccleſiæ, quam ſimplex donatio, aut alia qualibet diſtractionis ſpecies. Cur ergo ad hanc donationem non eſt protrahenda præſens prohibitio? Tertio, quia obligatio antidoralis, qua manet obſtricta Eccleſia donum recipiens, ejus conditionis eſt, ut non faciat locupletiorem creditorem, *d. l. ſed ſi lege*, *§. conſuluit*; non enim ad aliquod certum munus dandum obſtringit, quia ut præclare inquit Seneca *l.* 1. *de benef. c.* 2. nemo beneficia in Kalendario ſcribit, nec avarus exactor ad diem, & horam debitorem appellat. Imo ut ait idem Seneca *d. l.* 1. *c.* 1. id genus hujus crediti eſt, ex quo tantum recipiendum eſt, quando ultro offertur. Et ut recte Donellus ſupra, recipiens beneficium, non eſt debitor ſimpliciter, ſed debitor beneficii, *l. ſi pignori* 43. *§.* 1. *ff. de furtis*: totum enim quod de auctoritate hujus obligationis Conſultus profitetur *in d. §. conſuluit*, ad honeſtatem pertinet, non tamen inducit neceſſitatem jus gentium; quia nec ita fuit conventum expreſſe, aut tacite; imo beneficium eſſe defineret, & in creditum abiret, ſi ad remunerandum cogeret ſuſcipientem, ut ait Seneca *l.* 3. *de benef. c.* 7. ſed ex honeſta, & morali obligatione, ut ait D. Th. 2. 2. *q.* 106. *art.* 5. Duarenus *ad tit. de condict. indeb. c.* 6. & *ad tit. de oblig. & act. c.* 2. Petrus Faber *in l. cum amplius* 84. *§. his natura*, *ff. de reg. jur.* Donellus *l.* 12. *comment. c.* 2. Menoch. *l.* 1. *de præſumpt.* 5. 80. *n.* 10. Hinc obligatio hæc, nec petitionis, nec retentionis effectus operatur, ut latius docet Donellus ſupra, ubi Oſualdus *litt. P*, præterquam, in una ſpecie legis *ſi non ſortem* 26. *§. ſi libertus*, *ff. de condict. indeb.* ad quam adde Donellum *d. c.* 2. & *l.* 14. *comment. c.* 11. Fabrum *in ration. ad §. conſuluit*. Cum igitur quod ex cauſa remunerationis præſtatur, voluntarie ſolvatur, voluntarias autem alienationes Eccleſiarum Prælati ſine ſolemnitate conficere non valeant, ſequitur, non poſſe donare etiam ex cauſa remunerationis, niſi res modicas, quæ licet remunerationis cauſa non ſubſit, ad generale interdictum donationum non ſpectant. Quarto, quia etſi donatio remuneratoria a regulis donationum deficiat, ut communiter Doctores agnoſcunt, at negari non poteſt, in ea genus quoddam permutationis celebrari, *d. §. conſuluit*: ſed permutationes rerum Eccleſiæ ſine ſolemnitate ſunt prohibitæ, *c.* 1. *de his quæ fiunt a Prælat. junctis c. nulli*, & *c. ſine except.* 12. *q.* 2. ergo & hæ donationes. Ut tamen aliquis effectus in hac re obligationis antidoralis tribuatur, addendum eſt, quia cum cauſa, & ſolemnitas ad juſtificationem alienationis rerum Eccleſiæ ſimul deſiderentur, remuneratio per cauſam ſufficiet, ob rationes ſupra penſatas, ut accedente ſolemnitate teneat diſtractio; in quam rem facit exemplum minorum, qui ut ſervos manumittant, a quibus beneficia ſuſceperunt pro manumiſſione eorum decreto Prætoris indigent, licet remuneratio pro cauſa ſufficiat, *l. etiam* 11. *§. ex præterito*, *ff. de manumiſ. vind.* Et juxta ſententiam accipiendi ſunt textus ſupra pro contraria ſententia adducti; dum enim text. *in d. c. quicumque* 66. 12. *q.* 2. docet Epiſcopos ad ſolutionem ejus quod remunerationis cauſa promiſerunt teneri, accipiendus eſt accedente ſolemnitate, quia remuneratio tantum juſtam cauſam donationis præbet. Textus etiam *in d. c. fin.* 16. *q.* 6. tantum docet, donationes remuneratorias a clericis factas non eſſe per ſucceſſores revocandas, ut contingit in privatis donationibus legitime factis, *d. l. pater* 34. *§. ult.* Supponendum tamen eſt, ultra juſtam remunerationis cauſam ſolemnitatem interceſſiſſe; ſiquidem non de validitate donationis, ſed de ejus revocatione quærebatur. Præterea textus *in d. c. per tuas*, *h. t.* continet donationem infeudationis factam Pontificis auctoritate, ut conſtat ex illis verbis, *de mandato Alexandri Papæ*; qui nulla etiam accedente ſolemnitate poterit res Eccleſiæ in feudum dare, *c. Ad audientiam*, *de præſcr.* Nec textus *in d. c. relatum* 12. *de teſtam.* ad præſentem ſpeciem pertinet; ſiquidem non loquitur de remuneratione hac remuneratoria bonorum mobilium, ſed de conſuetudine clericis permittente teſtamentum facere de bonis mobilibus intuitu Eccleſiæ acquiſitis. Nec etiam obſtat, quod de donatione remuneratoria a tutore facta dicebamus; nam potius verum eſt, tutores hujuſmodi donationes facere non poſſe, imo de illis idem dicendum eſt, ac de Prælatis Eccleſiæ, de quibus hucuſque diſſeruimus. Nec aſſertoribus contrariæ ſententiæ favet text. *in l. qui filium*, *ff. ubi pupillus educari*, qui non loquitur de remuneratoria donatione, nec eam tutori permittit ſine decreto; ſed procedit potius in mercede debita præceptoribus fratrum pupilli, quæ obligatio valde differt ab antidorali; ſiquidem hæc aliquid certum continet arbitrio judicis æſtimandum; antidoralis vero ad aliquid certum, aut incertum præſtandum. Nec obſtat ſecunda difficultas ſupra pro dubitandi ratione adducta, nam quamvis conſuetudo diſponens ſuper rebus Eccleſiæ alienandis, vel non, vel quod Prælatus irrequiſito Capitulo ea bona alienare valeat, vires non habeat, *c. cum cauſa*, *de re jud.* tamen diſponens ſuper omiſſione formæ, quæ Eccleſiæ præjudicialis non eſt, vires habet, *c. dudum*, *de reb. Eccl. l.* 6. Unde cum conſuetudo, de qua in præſenti, in eo verſaretur, ut res modici valoris poſſint donari, ex qua donatione parvum præjudicium Eccleſiæ ſequebatur; ideo talis conſuetudo ab Alexandro III. defenditur.

10 Exponitur c. cum apoſtolica 7. de his quæ fiunt a Prælatis. Præſenti aſſertioni obſtat difficilis textus *in c. cum Apoſtolica* 7. *de his quæ fiunt a Præl. ſine conſenſu Capituli*; ubi cum miles quidam decimas Eccleſiæ Sancti Stephani debitas poſſideret, eaſque certo monaſterio traderet cum diœceſani Epiſcopi conſenſu, abſque alia juris ſolemnitate, conſultus Innocentius de validitate talis donationis reſpondit, eam ſubſiſtere, generaliter ſtatuens, ſufficere in ſimili caſu auctoritatem Epiſcopi abſque ullo clericorum aſſenſu, ut decimæ uni Eccleſiæ debitæ poſſint transferri in aliam. Quæ Innocentii ſententia difficilis admodum eſt ex eo, quod ſi decimæ, quas laicus poſſidebat, ad Eccleſiam S. Stephani ſpectabant, & miles ille abſque legitimo titulo eas detinebat, ut ſupponit ipſe Inocentius, tum quia utitur verbo *detinet*, quod ſignificat injuſtam occupationem; tum quia monendum eſſe prius laicum inquit, ut decimas reſtituat Eccleſiæ, cui debentur, & tandem, quia fruſtra diœceſani Epiſcopi conſenſus neceſſarius eſſet, ſi juſto titulo laicus decimas poſſideret: ſi, inquam, ita ſit, neceſſario fatendum videtur, decimas illas Eccleſiæ, ad quam vere ſpectant, reſtituendas eſſe, nec poſſe Epiſcopum ei præjudicare conſenſum præſtando, ut laicus injuſtus poſſeſſor eas transferat in monaſterium, argumento textus *in l. id quod rerum*, *ff. de reg. jur.* quod non magis admittendum videtur, quam ut ipſe Epiſcopus decimas unius Eccleſiæ alteri donet, cum actus non tribuatur facienti, ſed ei de cujus conſenſu celebratur, *l. item eorum*, *§. Decuriones*, *ff. quod cujuſque univerſ. l. unum* 67. *§.* 1. *ff. de leg.* 2. Igitur quia Epiſcopus poteſt res unius Eccleſiæ alteri donare. Pro cujus textus expoſitione diſtinguendi ſunt tres caſus. Primus eſt cum laicus intruſus, & ſine juſto titulo, ideſt conceſſione Apoſtolica, decimas poſſidet: & tunc nec accedente Epiſcopi conſenſu poteſt eas in aliam Eccleſiam transferre, ſed Eccleſiæ propriæ neceſſario ſunt reſtituendæ. Secundus caſus eſt, cum obtinet decimas ex infeudatione ab inferioribus Prælatis facta, antequam ſimilis infeudatio improbata eſſet, quo caſu auctoritate Epiſcopi poſſunt laici hujuſmodi decimas in aliam Eccleſiam transferre, *c.* 2. *§. ſane*, *de decimis in* 6. Gilkenius *de præſcr. c.* 9. *a n.* 7. Rebuffus *de decimis*, *q.* 10. *n.* 22. Suarez *to.* 1. *de relig. l.* 1. *de decimis*, *c.* 26. *n.* 3. Quod ſtatutum fuit majoris mali vitandi cauſa, nam cum Eccleſia improbaret hujuſmodi infeudationes decimarum ab Epiſcopis in laicos factas, & laici renuiſſent decimas jam in feudum acceptas reſtituere propriæ Eccleſiæ, ut aliquo modo conſuleretur Eccleſiæ patrimonio, admiſſum fuit, ut ſi ipſi laici decimas, quas propriæ Eccleſiæ reſtituere renuebant, vellent monaſterio, vel Eccleſiæ donare, cum conſenſu Epiſcopi diœceſani id facere poſſent, quod ſpecialiter ratione imminentis ſcandali circa decimas jam infeudatas permiſſum fuit. Nec novum eſt, ut prohibitio mitius quoad præterita, quam quoad futura verſetur; *c. ult. de ſponſ. c. provida* 44. *de elect. l.* 6. *c. fin. de matrimonio contracto*, *c. fin. de divortiis*, *l. patre*, *ff. de his qui ſunt ſui*. Tertius caſus eſt, cum laici juſto, & legitimo titulo decimas poſſident, ideſt ex ceſſione Pontificis, ſeu præſcriptione immemoriali, quæ ſupponit privilegium, *cap. ſuper quibuſdam*, *§. præterea*, *de V. S.* illi enim poſſunt in Eccleſiam, vel laicum eas tranferre, ut docet late Caſtillo *de tertiis c.* 11. & nos dicemus *in c. prohibemus*, *de decimis*. Unde apparet, *in d. c. cum Apoſtolica*, ſpeciali ratione, videlicet ut decimæ a laicis detentæ ad Eccleſiæ patrimonium redirent, permiſſum fuiſſe, ut ex conſenſu Epiſcopi poſſent laici decimas monaſterio tradere.

11 Exponitur Conc. Aurelian. 4. can. 36. Secundo obſtat præſenti aſſertioni textus *in can.* 36. *Concil. Aurel.* 4. in illis verbis: " Si quis Epiſcopus alterius Eccleſiæ clerico de facultatibus ſuæ Eccleſiæ aliquid ſub titulo quocumque donaverit, poſt ejus obitum qui acceperit, ad Eccleſiæ jus, de cujus facultate diſceſſerat, revertatur; quia iniquum eſt, ut ſub hac ſpecie damnum Eccleſia, quæ multis ſubvenit, patiatur, „ Ex quibus aperte conſtat, Epiſcopum res unius Eccleſiæ poſſe clerico alterius Eccleſiæ donare. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt ex ſupra traditis pro expoſitione textus *in cap. fin.* 16. *q.* 6. videlicet in eo textu ſupponendum eſſe, Epiſcopum ex juſta cauſa, & cum Capituli conſenſu donationem illam in clericum contuliſſe: ſed quia tantum quærebatur, an hujuſmodi donatio tranſiret in clerici ſucceſſorem, ideo PP. non expreſſerunt ſolemnitatem, & juſtam cauſam ipſius donationis, quas potius ſuppoſuerunt, quam negarunt.

C A-

C A P U T IV.

Idem *Abbati* a *S. Albani*.

COnſultationibus. *Et infra*: *b* De cetero ſi aliquis clericus ab ordinario judice in Eccleſia aliqua inſtitutus fuerit ad præſentationem illius, qui ejuſdem Eccleſiæ credebatur eſſe patronus, & poſtea juſpatronatus alius evicerit in judicio, clericus qui inſtitutus eſt, non debet ab Eccleſia ipſa propter hoc removeri, ſi tempore præſentationis ſuæ ille, qui eum præſentavit, juripatronatus Eccleſiæ poſſidebat. Si vero non poſſidebat juſpatronatus, ſed tantum credebatur eſſe patronus, cum non eſſet, nec poſſeſſionem patronatus haberet, ſecundum conſuetudinem Anglicanam poterit ab eadem Eccleſia removeri. *c* Donationes vero, vel conceſſiones Eccleſiarum, ſi quæ fiant privatis perſonis, viventibus illis qui ipſas Eccleſias poſſident, nullius debent eſſe momenti, ſi religioſis fiant locis, ratæ debent haberi: ita quidem, quod perſonæ, quæ jamdictas Eccleſias poſſident, ſine ipſarum aſſenſu eis in vita ſua non debeant ſpoliari.

N O T Æ.

1 a *SAncti Albani*.) Ita legitur in prima collectione, *ſub tit. de jurepatr. c.* 26. ex qua compilatione reſtituo litteram hujus textus. Inſcriptionem autem expoſui *in c. conſultationibus* 10. *de offic. del.* ubi extat alia pars hujus Decretalis.

b *De cetero*.) Hæc verba exponemus *in cap. conſultationib. de jurepatron.*

c *Donationes vero, vel conceſſiones*.) Verba quæ ſequuntur, compilavit Raymundus in præſenti, & jam expoſui *in c.* 1. *de conceſſ. præb.*

C A P U T V.

Innocent. III. *Epiſcopo* a *Florentino*.

PEr tuas nobis litteras proponere curaſti, quod cum Florent. *b* nobiles, & potentes, prompti ad ſervitium, & devoti, tempore ſchiſmatis bon. mem. *c* Florent. Epiſcopum in domo ſua *d* tenuerint contra Imperatoris, *e* ſuorumque fautorum inſultus, idem Epiſcopus ſedata ſchiſmatis tempeſtate de *f* mandato fel. rec. Alex. Papæ præd. n. quatuor modios terræ in feudum conceſſit eiſdem; & eo poſtmodum viam univerſæ carnis ingreſſo, bon. mem. *g* B. ſucceſſor ipſius, prout moris eſt, de *h* recto feudo præfatos nobiles *i* inveſtivit. Verum cum ipſi aſſignatam terram ſibi aſſignari feciſſent, non niſi duos modios invenerunt: unde ab anteceſſore tuo, ut ipſis feudum integraret, cum inſtantia poſtularunt: qui licet hoc aliquando ſe facturum promiſerit, effectui tamen minime mancipavit. Ipſi autem ut tu præfatum feudum ipſis adimpleas, aſſidue poſtulant, & inſtanter: at tu aliquantulum dubitas, eo quod non ſunt in poſſeſſione ipſius, ne de novo illud videaris conferre: & licet tibi fidelitatem curaverint exhibere, & de quatuor modiis fuerint *k* inveſtiti, antequam eorum petitioni duceres annuendum, Sed. duxiſti Ap. conſulendam. Nos igitur attendentes, quod Eccleſiam in actibus ſuis fraudem, vel dolum non decet aliquem adhibere: f. t. t. reſpondemus, quod feudum ipſum ſecure potes eiſdem nobilibus integrare: cum terra illa quatuor modiorum ipſis fuerit aſſignata, & jamdictus Epiſcopus quatuor *l* promiſerit ſe daturum.

N O T Æ.

1 a *FLorentino*.) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub h. t. c.* 2. Petro videlicet Præſuli Florentino, qui Eccleſiam ipſam rexit ex an. 1189. uſque ad an. 1205. De Eccleſia Florentina nonnulla jam notavi *in c.* 31. *de elect.*

2 b *Nobiles Florentini*.) Caſus ita contigit. Tempore ſchiſmatis, de quo egi *in c.* 5. *de elect.* cives Florentini diviſi fuerunt, aliis faventibus Alexand. III. qui Guelfi vocabantur, aliis Imperatori Friderico adhærentibus, qui Gibellini appellabantur. His temporibus Julius, qui ab anno 1178. Eccleſiam illam Florentinam rexerat, ab Imperatore dejectus fuit, & in ejus locum ſuffectus Zenobius poteſtate Imperatoris. Tunc quidam nobiles Florentini celaverunt ipſum Julium, quouſque ſedato ſchiſmate, expulſoque Zenobio, ſuæ Sedi reſtitutus fuit Julius, qui poſtea in ea floruit uſque ad an. 1181. teſte Ughellio *to.* 2. *Italiæ ſacræ in Eccleſia Florentina*, *n.* 30. Ut autem nobilibus illis gratiam referret, auctoritate Alexandri III. feudi nomine illis donavit quatuor modios, ideſt quatuor actus quadratos cujuſdam agri; & cum ipſe Julius e vivis exceſſiſſet anno 1181. Bernardus ejus ſucceſſor iterum de recto feudo inveſtituram in eos fecit; ſed cum gravis error in numero modiorum reperiretur, quia duo tantum modii revera in feudum dati reperiebantur, cum quatuor fuiſſent promiſſi, prædicti nobiles a Petro Julii, & Bernardi ſucceſſore petierunt, ut integre de feudo quatuor modiorum illis inveſtituram daret, præcipue cum pro ea terræ parte juramentum fidelitatis præſtitiſſent. Petrus Florentinus Præſul, ne de novo feudum videretur concedere propria auctoritate, contra ea, quæ adduxi ſupra *in c.* 1. *de feudis*, renuit feudum promiſſum integrare, & conſuluit Innocent. III. qui in præſenti illi reſcripſit, ut integre uſque ad quatuor modio prædictis nobilibus concederet, juxta promiſſionem prædeceſſoris ſui Julii.

c *Jul.*) Julii videlicet, qui electus fuit an. 1171. & deceſſit anno 1181.

3 d *Tenuerint*.) Unde donatio, de qua in præſenti, remuneratoria fuit, ſed adhuc indigebat Pontificis confirmatione, juxta adducta ſuperiori commentario.

e *Imperatoris*, *ſuorumque fautorum*.) Fridericum videlicet, cui adhærebant Gibellini.

f *De mandato*.) Alias terram Eccleſiæ non poſſet ipſe in feudum concedere, juxta adducta *in c.* 2. *de reb. Eccleſ. cap.* 22. *de feudis*.

g *B.*) Bernardus videlicet creatus Epiſcopus Florentinus an. 1182. qui floruit uſque ad ann. 1189. teſte Ughellio, ubi ſupra, *n.* 81.

h *De recto feudo*.) Ita legendum eſt, non *de certo feudo*, ut legitur in hac ſexta collectione; rectum enim feudum dicitur, cujus origo, ſeu cauſa certiſſima eſt, ut appellatur *l.* 2. *feud. tit.* 4. & *l.* 4. *tit.* 46. notavit Cujacius in præſenti.

4 i *Inveſtivit*.) Inveſtitura enim ſemel facta toties renovari debet, quoties vel patroni, vel vaſſalli perſona mutatur, ut affirmatur *l.* 2. *feudor. tit.* 23. & 32. Illuſtrat Hothoman. *diſp. de feudis*, *c.* 24. & ita mortuo Epiſcopo petenda erat nova inveſtitura a ſucceſſore, & illi fidelitas promittenda, ſicut etiam olim liberti Eccleſiæ intra annum ordinationis novi Epiſcopi profeſſionem repetere, & chartam manumiſſionis ſuæ edere debebant teſtationis cauſa, *c. longinquitate* 12. *q.* 2. Concil. Toletanum 6. *can.* 9. Cæſarauguſt. 3. *can.* 4.

k *Inveſtiti*.) Unde dicitur inveſtitura jus tribuere, non poſſeſſionem, *c. viſis*, 16. *q.* 2. *c. pro illorum* 22. *de præb.* & *l.* 4. *feud. tit.* 15. notavit Cujac. *in d. c. pro illorum*, & in præſenti.

l *Promiſerit ſe daturum*.) Licet ex donatione, quæ a promiſſione incipit, jure antiquo actio non daretur, poſt Juſtinianum tamen actio, ſicut ex alia deliberata promiſſione competit, ut docuerunt Connanus *l.* 5. *comment. c.* 9. *n.* 8. Donellus *l.* 15. *comment. c.* 22. & ibi Oſualdus *littera D*, Barboſa *in l.* 1. 3. *p. n.* 2. & 3. *ff. ſolut. matrim.* Mendoza *l.* 3. *de pactis*, *c.* 9. *ex n.* 13. Julius Clarus *§. donatio*, *q.* 34. Quænam tamen ſit actio hæc, apud Doctores anxie quæritur. Placet tamen eorum ſententia, qui docuerunt, condictionem ex lege eo caſu competere; quoties enim nova aliqua obligatio a lege introducitur, nec ea cavetur quo genere actionis experiendum ſit, agitur condictione ex lege, *l. unic. C. de condict. ex lege*, quod expreſſe docet Juſtinianus generaliter de quacumque donatione accipiendus *in novel.* 162. *c.* 1. ubi notarunt Cujac. & Accurſius, Pichardus *in §. alia*, *n.* 7. Vveſembech. *ad tit. de don. n.* 7. unde obiter notatur, non ſemper obligationem præſupponere contractum, quia oriuntur obligationes ex multiplici capite, qualia enumerat plura Conſultus *in l. obligamur* 52. *ff. de obl. & act.* & proprio quodam jure ex variis cauſarum figuris, *l.* 1. *ff. eodem*. Quare licet donatio, quæ incipit a promiſſione, non ſit contractus; tamen propter Juſtiniani conſtitutionem efficacem ad agendum producit condictionem ex lege. Et hæc eſt ratio, quare precarium, quod valde ſimile eſt donationi, *l. eum qui* 14. *§. is qui precario* 2. *de furtis*, nec eſt contractus certus, nec incertus, *l. interdictum* 14. *ff. de precario*; producat tamen actionem præſcriptis verbis contra eum, qui rem accepit, *l. duo* 19. *§. cum quid*, *eod tit.* quia non valet conſequentia: Naſcitur actio præſcriptis verbis: ergo præceſſit contractus innominatus, cum naſcatur ex plurimis aliis cauſis, quas recenſuit D. Joſephus de Retes *l.* 2. *opuſc. fere per tot.* præcipue *ſect.* 4. Et cum ſucceſſor donatoris non poſſit revocare promiſſionem anteceſſoris, imo rem donatam teneatur tradere, *l. ſi quis argentum* 35. *§.* 1. *C. de don.* ideo in præſenti ſpecie ſucceſſor Epiſcopi florentini tenebatur adimplere promiſſionem factam a Julio ſuo prædeceſſore, præcipue cum facta fuiſſet de licentia Alexandri III. & intuitu dignitatis; quo caſu ex facto prædeceſſoris ſucceſſor in ipſa Eccleſia tenetur, juxta tradita *in c.* 1. *de ſolut.* 5

C A-

BIBLIOTECA CENTRAL U.A.N.L.

C A P U T VI.

Idem a *R. Cedeburgenſi*, *&* G. *Briburgenſi Abbatibus*, *& Magiſtro I. Rectori Eccleſiæ de Bilchale*.

CUm dilecti filii Abbas, & de Monachi *b* Melros propoſuerunt coram nobis, quod vir Alanus quaſdam terras ab Vv. quondam patre ipſius eorum Eccleſiæ de Machelin in eleemoſynam aſſignatas violenter redigere cupiens *c* in foreſtam, eos ſuper his indebite moleſtaret, vobis dediſſe recolimus in mandatis, ut ipſum ab ipſorum ſuper illis terris indebita moleſtatione deſiſtere, per cenſ. eccl. ap. poſtp. cogeretis. Verum cum ſuper ipſa cauſa mandatum Apoſtolicum impleretis, diligentius procedentes in cauſa, partibus in præſentia veſtra conſtitutis, teſtes recepiſtis hinc inde, & ſuper atteſtationibus illorum, & inſtrumentis diu diſputationibus, ac diſceptationibus habitis in cauſa ipſa uſque ad ſententiæ calculum proceſſiſtis, cauſam ipſam ſufficienter inſtructam ad noſtram audientiam remittentes. Ut autem per diligentiam veſtram finis cauſæ imponatur eidem, inſtrumentorum tenorem, depoſitiones teſtium, allegationes etiam, prout ea receperamus ſigillorum veſtrorum munimine conſignata, vobis ſub ſigillo noſtro remittimus intercluſa, per A. v. ſ. m. præ. quat. auctoritate noſtra ſuffulti, ad ſententiam pro ipſo monaſterio proferendam, non obſtante contrad. vel ap. cujuslibet procedatis, contradictores per cenſ. ec. cogentes, & facientes quod judicaveritis auctoritate noſtra firmiter obſervari, cum ex tenore inſtrumenti evidenter appareat, quod hæc fuit mens, & intentio donatoris, ut *d* clauſula de foreſta, quæ in fine ponitur inſtrumenti, non ad ſuperiorem donationem, quæ tam libera, & pura fuit, ut immunis eſſet a vexatione, & conſuetudine ſæculari; ſed ad inferiorem conceſſionem, quæ penſionem, & determinationem habet inſertam, juxta ſanum referri debeat intellectum, quia in *e* contractibus plena, in *f* teſtamentis plenior, in *g* beneficiis quoque pleniſſima eſt interpretatio adhibenda.

N O T Æ.

1 a IDem R.) Ita legitur in tertia collectione, *ſub h. t. c.* 3. ſed ita corrupta eſt inſcriptio utriuſque compilationis, ut cognoſci facile non poſſit, de quibus monaſteriis, Scotiæ, an Germaniæ in præſenti agatur. Caſus autem in præſenti deciſus ita contigit. Nobilis quidam monaſterio de Melros conſcripto inſtrumento pure donaverat quaſdam poſſeſſiones, & alias etiam poſſeſſiones eodem inſtrumento donavit ſub hac condictione, modoque, ut monaſterium filio ſuo quotannis præſtaret penſionem certam, & ceſſante monaſterio in ſolutione penſionis, filius eas penſiones revocaret, ut ex eis ſylvam faceret; & cum ceſſaret monaſterium in præſtatione penſionis, filius utramque donationem reſcindere, & revocare nitebatur: ſed decrevit Innocentius ipſum audiendum non eſſe, quia conditio illa, ſive modus, non ad priorem donationem, quæ pura fuit, & abſoluta, ſed ad poſteriorem referri debet.

2 b *Melros.*) Ita legitur in tertia collectione. Monaſterium autem Melroſenſe eſt Ordinis Ciſtercienſis in Scotia, in diœceſi Glaſcuenſi, quod dirutum omnino David Scotorum Rex ſapientiſſimus de novo erexit, & conſtruxit. Loſeus *in hiſtor. Scotiæ*; ibi: " David Scotorum Rex quatuordecim monaſteria fundavit, inter quæ Melroſenſe, & Kiloſenſe, Ciſtercienſis utrumque Ordinis. „ Plura de eo congeſſit Manrique *t. 2. annal. Ciſterc. an.* 1136. *c. 9.* Sed legendum eſt *Mailors*, quod Monaſterium eſt in Anglia, cujus meminerunt Beda *l. 3. hiſt. c. 26. In Monaſterio quod vocatur Mailors*. D. Bernard. *in vita S. Malach. In Mailors Monaſterio Ordinis noſtri*.

3 c *Foreſtam.* Foreſta, Foreſtis, & Foreſtum, idem ſonant, ſignificantque ſaltum venationi, aucupioque paratum: ejus mentio ſæpius fit in legibus Longob. *l. 1. tit. 21. l. 7. l. 3. tit. 35. l. 4. in pragmat. Childeberti*, ibi: " Has omnes piſcationes, quæ ſunt, & fieri poſſunt in utraque parte fluminis, ſicut nos tenemus, & noſtra foreſtis eſt, tradimus ad ipſum locum. „ Apud Dithmarum Epiſcopum *l. 3. p.* 23. ibi: " De moneta, & foreſto inter Saldam, & Milam fluvios. „ Hinc Foreſtajum pro jure foreſti, *in conſtit. Neapol.* & Foreſtarii, præſides foreſti, *in iiſdem conſt. l. 1. tit. 76. & l. 3. tit. 38.* expoſuerunt Voſſius *de vitiis ſermonum l. 2. c. 7.* Lindembrog. *verbo Foreſta*.

d *Clauſulam.*) Perfecta enim donatione, non licet donatori conditionem adjicere, *l. perfecta 4. C. de don. quæ ſub modo*, Faber *de error. decad. 48. errore 5.* quod mire probatur ex hoc textu, ſiquidem in ejus ſpecie conditio adjecta in ultima donatione in continenti, non refertur ad primam jam perfectam, ut notarunt Faber *ubi ſupr.* Covar. *l. 1. var. c. 14. in princ.*

e *In contractibus plena.*) In donatione tamen, cum ſit contractus ſtricti juris, ſtricta etiam ſit interpretatio, *l. cum de modo* 11. *l. cum qui 22. ff. de don.* dicemus in textu ſequenti.

f *Teſtamentis.*) *L. in teſtamentis, ff. de reg. jur.* ubi plura Petrus Faber, & Gothofredus, Garanna *hic*, Bronchorſt. *cent. 1. aſſertione* 54. & *cent. 4. aſſert.* 96.

g *Beneficii.*) Principis videlicet, *l. 3. ff. de conſtit. Princ. l. quod vero, ff. de legibus, l. ſi quando, Cod. de inoffic. cap. quia circa, de privil. cap. olim 16. de V. S.* Illuſtrat Barboſa *axiom.* 36. *num.* 1.

COMMENTARIUM.

EX hoc textu communiter deducitur, in donationibus pleniſſimam fieri interpretationem? quam ſententiam late diſputat Garanna in præſenti. Sed ſi abſolute hæc aſſertio concipiatur, falſa eſt. Primo quia cum donatio ſit ſtricti juris, ſtricte potius eſt interpretanda, *l. eum qui 22. ff. hoc t. novel. Theodoſii de Theodoſiani C. auctoritate, v. Cum liquido pateat*. Secundo, quia aliquid donatum in dubio non præſumitur, *l. cum de indebito, ff. de prob. l. Campanus, ff. de operis libert. l. ſi cum aurum, ff. de ſolut.* Alciatus, *regul. 1. præſ.* 31. Caldas, *in l. ſi curatorem, verbo Leſus, n. 148. in fine, & §. 6. n. 8. & §. 8. n. 9.* Tiraq. *in l. ſi unquam, verbo Donatione largitus, n. 209. C. de revoc.* Et merito, nam cum donatio ſit liberalitas, & ita virtus moralis, juxta Ariſtotelem *l. 4. Ethic. c. 2.* D. Thomam *2. 2. q. 117. art. 1. cum ſeq.* ut conſtat *ex c. cum Marthæ, de celebr. Miſſar.* ex vero judicio neceſſario provenire debet, & cum nihil tam contrarium ſit conſenſui, quam error, *leg. cujus per errorem 53. l. nihil 116. ff. de reg. jur. l. 1. ff. de condict. indeb.* ideo in dubio donatio non præſumitur. Accedit, quod donare perdere eſt, *l. filius 7. ff. de don.* Tertul. *lib. de patient.* ibi: " Non piget donare ei, qui non timet perdere, „ Facit illud Martialis *l. 1. epigr.* 76.

Dimidium donare Lino, quam credere totum.
Qui mavult, mavult perdere dimidium.

Sed nemo præſumitur ſuum jactare, *d. l. cum de indebito*: ergo non præſumitur donatio, ubi alius animus applicari poteſt actui, ut in ſpecie textus, *in l. eleganter 24. §. qui reprobos, ff. de pignor. act. l. ſi cum aurum 50. ff. de ſolut.* Quare omiſſis variis ſententiis traditis a Garanna, & Caniſio in præſenti, Innocentius in hoc textu exaudiendus eſt juxta præſentem caſum, cum videlicet donatur piæ cauſæ, aut religioſo loco; quia tunc beneficium hominis pleniſſime interpretandum eſt, *l. ſunt perſonæ 43. ff. de relig. l. ſancimus, penult. C. de ſacroſ. Eccleſ.* quæ eſt ratio text. *in l. Titia 38. §. Seja, ff. de auro & argento*, juxta litteram Florentinam, ibi; *Aut aurea, aut argentea*. Quam receptiorem dicunt Covar. *in c. indicante, n. 4. de teſtam.* Barboſa etiam *ibi n.* 12. licet contrarium defendant Cagnol. *in eo textu*, Tiraq. *de privil. piæ cauſæ, privil.* 15. Sarmiento *l. 3. ſelect. c.* 3. Nec tunc obſtat text. *in c. ex parte, de cenſib.* ubi circa votum factum in his Regnis ſolvendi D. Jacobo certam tritici menſuram, declaratur minorem menſuram eſſe ſolvendam; argumento text. *in l. nummi 75. ff. de legat. 3. l. apud Julianum 39. §. Sejo, ff. de legat. 1. l. qui balneum, ff. de auro, & arg.* Nam omiſſa interpretatione Sarmienti, & Tiraquelli ubi ſupr. reſpondendum eſt, textum *in d. c. ex parte*, accipiendum eſſe juxta benignam interpretationem Innocentii III. quam ideo ipſe admiſit, ne viderentur perſonæ eccleſiaſticæ inhiare lucris temporalibus, tamquam exactores proprii lucri, ut ibi latius dicemus.

C A P U T VII.

Idem *Epiſcopo* a *Helienſi*.

PAſtoralis officii diligentia. *Et infra*: Tua nos inſuper duxit diſcretio conſulendos, ſi Epiſcopus, conſentiente patrono, viris religioſis aliquam Eccleſiam concedendo, hac utatur ſimplicitate verborum; *Concedimus vobis illam Eccleſiam*; utrum eo ipſo videatur Eccleſia illa in eorum uſus fuiſſe conceſſa, vel jus tantummodo patronatus. Nos autem inquiſitioni tuæ taliter duximus reſpondendum, quod ſi Epiſcopus Eccleſiam illis conferat de conſenſu patroni, profecto patronus, quod ſuum eſt, conferre videtur, jus videlicet patronatus; & Epiſcopus confert illud, quod ipſe obtinet temporaliter in eadem; ut ſi fructuum ejuſdem Eccleſiæ aliquam percipiat portionem, in eorum uſus illa portio convertatur. Quod ſi ex ipſius proventibus nullam debet Epiſcopus portionem habere, omnes proventus, præter *b* cathedraticum, in eorum uſus credimus convertendos, ſed ut Epiſcopi donatio ſit legitima, conſenſus eſt ſui *c* Capituli requirendus.

NO-

N O T Æ.

1 a HElienſi.) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c. 4. & in c. paſtoralis, de reſcr.* ubi alias partes ejuſdem Decretalis congeſſi, ex quibus reſtituenda eſt integra decretalis, ubi jam notavi.

b *Cathedraticum.*) Quid ſit Cathedraticum, & quo jure debeatur, expoſui *in c. conquerente, de offic. Ord.*

c *Sui Capituli.*) *Cap. cum nos, c. tua, de his quæ fiunt a Prælatis*, ubi probavi, & illuſtrant Tamburin. *de jure Abbat. t. 1. diſp. 15. q.* 13. Moneta, *de commut. ult. vol. 11. c. 1. q. 4.*

COMMENTARIUM.

2 NOn ſicut legatum, quod eſt donatio rei alienæ, a teſtatore relictum conſiſtit, ſaltem in æſtimatione, *§. non ſolum, Inſt. de leg.* ita & donatio; nam in donatione tantum creditur donatum jus illud, quod donator in ipſa re habet: & ſi nullum jus habeat, nihil actum cenſetur, niſi ut præſtetur indemnitas donatario pro expenſis, quas fecit, vel pro damnis, quæ ex re donata, & evicta ſuſtulit, *l. Ariſto 18. §. ult. ff. h. t.* Differentiæ ratio in eo conſiſtit, quia voluntas ſeipſum obligandi, & gravandi nunquam in oratore præſumitur, argumento textus *in l. unum 67. §. ſi quis promittat, ff. de legat.* 1. ſecus vero procedit in teſtatore, qui damnat hæredem, ut rem redimat, & legatario præſtet, vel ejus æſtimationem ſolvat. Unde in præſenti textu conſultus fuit Innocentius III. in ea ſpecie, quid videatur donaſſe Epiſcopus, qui Eccleſiam aliquam ſibi ſubjectam quibuſdam Religioſis donavit; his verbis: (Concedimus vobis Eccleſiam illam,) cum concedendi verbo donatio plena, & directa comprehendatur *l. donari videtur, l. ult. ff. de don.* Et reſpondet Innocentius, Epiſcopum ita donantem cum conſenſu patroni, donaſſe videri juriſpatronatus, & portionem fructuum, ſi quam ex ea Eccleſia percipere ſolebat: non autem donaſſe videri cathedraticum; quia Epiſcopus, quantumcumque generaliter Eccleſiam a ſua juriſdictione eximat, nihilominus ſemper remanent penes eum certa jura Epiſcopalia, veluti correctio, *c. viſis, 16. q. 2.* viſitatio, & ejus ratione procuratio, *d. c. cum venerab. de cenſib.* ubi Panormit. *n.* 3. jus reverentiale, quod ſibi ab inferioribus Eccleſiis debetur, Kochier *de juriſd. in exempt. q. 3. n. 4.* deinde charitativum ſubſidium, *c. Apoſtolus, de cenſib.* Item inſtitutio auctorizabilis, ex traditis *in c. cum ſatis, de offic. Archid.* tandem omnia ea, quæ ſunt ordinis Epiſcopalis, a quibus eximere ſubditos ſuos Epiſcopus non valet. Tamburinus *de jure Abbat. tom. 1. diſp. 15. quæſit. 13. numer.* 4. niſi Pontificis auctoritate id faciat, vel talis conceſſio per Pontificem confirmetur, *capit. conſtitutus, de relig. domibus*, docet Moneta *dict. capit. 11. quæſt.* 4.

C A P U T VIII.

Idem a *Florent.* b *& Feſulan. Epiſcopis*, *& Archipresbytero* c *Piſtorien.*

INter dil. fil. Hoſpitalarios ſancti *d* Sepulchri de Piſis Hoſpitalis Hieroſolymitani, ex una parte: ac Fratres Hoſpitalis ſancti Allucii Lucanæ diœc. ex altera, ſuper eodem Hoſpitali ſancti Allucii *e* quæſtione ſuborta, cum iidem Hoſpitalarii ſuper poſſeſſorio, quod ſemel, & iterum, ex cauſis tamen diſſimilibus intentarunt, contrariam reprobaſſent ſententiam, deinde ad petitorium recurrentes, per procuratorem ſuum coram dil. fil. H. Subdiac. & Capellano noſtro, quem ſibi, & procuratori partis alterius auditorem conceſsimus, proponere curaverunt, quod cum B. quondam Rector, & Fratres, ac patroni ejuſdem Hoſpitalis ſancti Allucii, habito communi tractatu deliberaſſent Hoſpitale ipſum Hoſpitalariis ſupponere ſupradictis, compromiſerunt in hoc tribus procuratoribus vices ſuas, communiter ſtatuentes, ut quod per ipſos ſuper hoc fieret, acceptarent; qui poſtmodum ad prædictos Hoſpitalarios accedentes, cum eiſdem taliter ſtatuerunt, ut ad ipſum Hoſpitale aliqui mitterentur, qui eorum nomine reciperent aſsignationem ipſius. Cum autem fratres M. & B. illuc propter hoc tranſmiſiſſent, in camera prædicti Rectoris donationem, & aſſignationem Hoſpitalis prædicti, tam a præfato Magiſtro, quam ſupradictis procuratoribus, & aliis ejuſdem domus Fratribus receperunt. *Et infra*: Procurator autem partis alterius ex adverſo reſpondit, quod prædicta donatio debeat non immerito retractari, quoniam multis ex Fratribus inconſultis, a prædicto Rectore, ac paucioribus Fratribus, excommunicatis nihilominus ac perjuris, de re litigioſa, & in fraudem Plebani de Piſcia, qui ſuper eodem Hoſpitali moverat quæſtionem, fuerat celebrata; & hæc omnia proponebat ſufficienter eſſe probata per depoſitiones teſtium productorum. Ad hæc vero parte altera multipliciter reſpondente, hinc inde fuit aliquandiu diſputatum. Nos igitur his, & aliis intellectis, quæ coram Capellano prædicto partes proponere curaverunt, & ipſarum atteſtationibus diligenter ſuſpectis, attendentes quod Fratres, & patroni ſancti Allucii pro ſe, imo potius contra ſe ſuam *f* turpitudinem allegabant, videlicet perjurium, excommunicationem, & fraudem non utique contra ipſos, ſed ab ipſis commiſſam, & intelligentes donationem ab eis præfatis Hoſpitalariis factam, puram, ac ſimplicem extitiſſe, quia non deceptoribus, ſed deceptis jura ſubveniunt, unde per ea, quæ ſuperius ſunt propoſita, ſe contra factum proprium legitime defendere non valebant, cum & quædam ex ipſis non fuerint comprobata: de conſilio f. n. Hoſpitale prædictum ſancti Allucii cum pertinentiis ſuis Hoſpitalariis ſancti Sepulchri adjudicare curavimus, ita quod per hanc noſtræ diffinitionis ſententiam diœceſano Epiſcopo, & Plebano de Piſcia nullum præjudicium generetur, cum res inter alios acta non debeat aliis præjudicium generare.

N O T Æ.

1 a FLorentino.) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub h. t. c.* 5. Joanni videlicet, qui cum Prioris Canonicor. Regul. Sancti Fridiani munere fungeretur, electus fuit in Archiepiſcopum Florentinum an. 1205. & poſtquam Eccleſiam rexiſſet per annos 25. deceſſit an. 1230. Fuit in tuendis Epiſcopatus juribus valde diligens, ſiquidem plura recuperavit, quæ Florentino Epiſcopatui ex negligentia ſuorum prædeceſſorum deceſſerant, ut refert Ughel. *t. 2. Italiæ, in Eccleſia Florent. n.* 33. De ipſa Eccleſia nonnulla notavi *in c. 31. de elect.*

2 b *Feſulan.*) Feſulana civitas perantiqua eſt provinciæ Hetruriæ: ejus meminerunt Silius *l.* 8.

Et ſacri interpres Flaminis Feſula.

Livius, Cicero, Plinius, & alii congeſti ab Ughellio, *t. 2. Italiæ fol.* 270. Habet Eccleſiam Cathedralem Divo Romulo dicatam, cujus Præſuli Raynerio, qui electus fuit an. 1193. & deceſſit an. 1218. miſſa eſt præſens deciſio.

c *Piſtorienſi.*) Sofrido videlicet, de quo, & ipſa diœceſi Piſtorienſi, nonnulla notavi *in c. 9. de cohabit. cler.*

3 d *Sancti Sepulchri.*) Qui ſub regula ſancti Auguſtini cum ſuo Magiſtro vitam degebant, donec ab Innocentio VIII. Ordo hic ſancti Sepulchri Militiæ S. Joannis adunatus fuit, & ita pene interiit; ut eſt apud Volaterranum, *l. 21. Antropolog.* Chopinum *l. 5. ſacr. pol. tit. 5. n.* 5. De Fratribus ſancti Allucii egi *in c. 9. de arbitris*.

e *Quæſtione ſuborta.*) De poſſeſſione Hoſpitalis ſancti Allucii diſſerebant Hoſpitalarii ſancti Sepulchri Piſis conſiſtentes; & cum egiſſent ſemel interdicto *quorum bonorum*, & iterum interdicto *uti poſſidetis*, & neutro judicio obtinuiſſent, poſtea egerunt ex cauſis diſſimilibus petitorio judicio adverſus Rectorem, & Fratres, ac Patronos ipſius Hoſpitalis, & obtinuerunt: quia plerumque qui ſuccubuit in poſſeſſione, obtinuit in proprietate, ut probavi *in cap. 3. de cauſa poſſeſſ.* obtinueruntque, quia plene probatum fuit, ipſos Rectorem & fratres donaſſe prædictum Hoſpitale: nec habita fuit ratio eorum, quæ allegabant Fratres donationis ipſius infirmandæ cauſa, aſſerentes ſe excommunicatos fuiſſe tempore, quo donationem illam fecerunt, eamque dolo malo feciſſe in præjudicium Plebani. cujus mentio fit *in d. c. 9. de arbitris*; quia non audiuntur illi, qui quod rite fecerunt, mutare, & reſcindere intendunt, *l. poſt mortem, de adoptionibus*: quare recte Innoc. III. Hoſpitale illud adjudicavit Hoſpitalariis ſancti Sepulchri, ſalvo jure prædicti Plebani, atque etiam Epiſcopi diœceſani, ex vulgari regula, Res inter alios acta aliis nec nocet, nec prodeſt; quam illuſtravi *in c. pen. de re jud.*

f *Turpitudinem.*) Unde audiendi non erant, *d. l. poſt mortem, l. ſi ſervus plurium, §. 1. ff. de leg. 1. l. ſervo, C. de ſervo pignori dat manumiſſ. l. 3. C. de revoc. donat. l. 3. C. de tranſ. c. 8. de conceſſ. præb.*

C A P U T IX.

Idem *Epiſcopo* a *S. Andreæ*.

APoſtolicæ Sedis oraculo. *Et infra*: Cum plerumque contingat, quod Epiſcopi ſucceſſive locis religioſis de redditibus, qui pertinent ad eoſdem, ultra quinquageſimam conferant portionem, ita quod interdum uſque ad tertiam partem, vel quartam: interdum vero plus, minuſve hujuſmodi redditus minuantur: tua fraternitas nos conſuluit, utrum ſucceſſoribus eorumdem ea quæ taliter fuerint ultra quinquageſimam portionem conceſſa, liceat ali-

qua-

BIBLIOTECA CENTRAL U.A.N.L.

quatenus revocare. Nos igitur inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quod licet ſit in *b* canone diffinitum, ut ſi quis Epiſcoporum in parochia ſua monaſterium forte conſtruere voluerit, & de rebus Eccleſiæ, cui præſidet ipſe ditare, non amplius ibidem, quam quinquageſimam; Eccleſiæ vero; quam monaſticis regulis informare, vel pro ſuis magnificare voluerit ſepulturis, non amplius quam centeſimam partem cenſus Eccleſiæ, cui præeſt, debeat elargiri. Quia tamen in eodem canone conſequenter adjungitur, ut hæc temperamenti æquitas obſervetur, quod cui tribuit, competens ſubſidium conferat; & cui tollit, gravia damna non infligat, ea quidem cautela ſervata, ut unam tantummodo, quæ placuerit, ex duabus remunerationem aſſumat, hoc ſemper eſt obſervandum, quod unus Epiſcopus, vel alius, non ſolum debet amplius, ſed nec tantum, nec minus, tam gravi Eccleſiæ ſuæ detrimento conferre, ſive ſimul, & ſemel id facere velit, ſive pluries, ſucceſſive eidem, vel diverſis Eccleſiis conferendo. Unde cum grave detrimentum, ſive de poſſeſſionibus, ſive de proventibus, vel ad Epiſcopalem menſam, vel Cathedralem Eccleſiam pertinentibus, in quantalibet portione conſtiterit eſſe collatum, poterit legitime revocari, niſi *c* præſcriptione, vel alias exceptione legitima hujuſmodi actio excludatur. Nam etſi prima facie præſumatur, quod collatio quinquageſimæ, vel centeſimæ partis grave non inferat detrimentum; quia tamen ſi non ſolum ſæpe, ſed etiam ſemel id fiat: ex variis circumſtantiis deprehendi poteſt interdum eſſe valde damnoſum, quod quidem magis poteſt ex oſtenſione ipſius facti quam expreſsione alicujus ſtatuti cognoſci, nec quinquageſima, vel centeſima ſemel, ac ſucceſsive debet cum gravi damno conferri: ſi vero in tantum abundet Epiſcopus, ut ſine damno Eccleſiæ ſuæ poſsit amplius, quam in quinquageſimam, vel centeſimam partem neceſsitati alterius Eccleſiæ ſubvenire, quamvis per ſe non debeat ſummam excedere a canone præfinitam, per quam incaute largiri volentibus eſt occurſum, de ſuperioris tamen auctoritate poteſt etiam in majori ſumma inopiæ alterius providere.

NOTÆ.

1 a S. *Andreæ.*) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c. ult.* non autem reperitur præſens epiſtola inter editas a Guillelmo Sirleto, & Boſqueto: quare ejus integram adhuc præ manibus non habemus. De Eccleſia Sancti Andreæ nonnulla adduxi *in c. 2. de ſuppl. negl.*

2 b *Canone.*) Videlicet 5. Concilii Tolet. 9. relato a Gratiano *in c. bene eſt* 12. *q.* 2. & in editione Garſiæ ita habetur: „ Bonæ rei dare conſultum, & præſentis habetur vitæ ſubſidium, & æternæ remunerationis ſpectare cernitur præmium. Quiſquis itaque Epiſcoporum in parochia ſua monaſterium conſtruere forte voluerit, & hoc ex rebus Eccleſiæ, cui præſidet, ditare decreverit, non amplius ibidem quam quinquageſimam partem dare debet. ut hac temperamenti æquitate ſervata, & cui tribuit, competens ſubſidium conferat: & cui tollit; damna gravia non infligat. Eccleſiæ vero, quæ monaſticis non informabitur regulis, aut quam pro ſuis magnificare voluerit ſepulturis, non amplius quam centeſimam partem cenſus Eccleſiæ, cui præſidet, ibidem conferre licebit; ea tamen cautela ſervata, ut tantummodo quæ placuerit ex his duabus, remunerandam aſſumat. „

3 c *Præſcriptione.*) Imo ex Concilio Aurelianenſi ita cavetur *in c. ſi Epiſcopus* 13. 16. *q.* 4. ibi; „ Si Epiſcopus humanitatis intuitu mancipiola, vineolas, vel terrulas clericis, aut monachis, vel quibuslibet præſtiterit excolendas, vel pro tempore tenendas, etiamſi longa tranſiſſe annorum ſpatia comprobentur, nullum Eccleſia præjudicium patiatur: nec ſæcularis legis præſcriptio, quæ Eccleſiæ aliquid impediat, opponatur. „ Ergo nec in præſenti ſpecie præſcriptio admitti poterat. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, in ſpecie textus in dicto capite. Si Epiſcopus; nullam monachos, vel clericos habere poſſe bonam fidem, nec juſtam cauſam poſſidendi, cum rem tantum ad uſumfructum acceperint. In præſenti autem ſpecie, ſi major pars, quam quinquageſima donata ſit, in ea parte præſcriptio procedit; quia & bona fides, & titulus juſtæ poſſeſſionis dantur.

COMMENTARIUM.

4 Licet regulariter Epiſcopi nequeant de rebus Eccleſiæ ſuæ, ſeu ſpectantibus ad propriam menſam, tam laicis, quam eccleſiaſticis donare, *c.* 2. ubi late probavi, *hoc tit.* tamen ad conſtruendam Eccleſiam, vel jam conſtructam dotandam, poſſunt donationem ita facere, ut ſi in ea Eccleſia jam regularis diſciplina vigeat, quinquageſimam partem fructuum donare poſſint: ſi autem de novo erigenda ſit, centeſimam, *c. ſi epiſcopus* 73. 12. *q.* 2. *c. bona*, *c. religioſum*, *eadem cauſa*, & *q. c. poſſeſſiones*, 16. *q.* 3. *c. paſtoralis*, *de his quæ fiunt a Prel.* Conc. Toletanum 4. can. 37. ubi Patres hujus ſanctionis rationem expreſſerunt his verbis; „ Si clericis, ſeu monachis, vel peregrinis, aut quamlibet neceſſitatem ſuſtinentibus, pro ſolo religionis intuitu in uſum res eccleſiaſticæ largiantur, quanto magis conſulendum eſt, quibus retributio juſta debetur? „ Accedit utilitas fidelium, quæ in conſtructione Eccleſiarum facile reprehenditur, & eam commendabimus infra, in titulo *de jurepat.* Illuſtrant Ant. Aug. *l.* 4. *epit. juris Pont. tit.* 5. *per totum* Cujac. *in præſ.* Cironius, *ad tit. de his quæ fiunt a Prel.* Moneta, *de comm. c.* 11. *n.* 85. Lambert. *de jurepatr.* 1. *p. l.* 1. *art.* 16. Si autem Epiſcopus integre ex fructibus propriæ Eccleſiæ conſtruxerit monaſterium illud, ipſi Eccleſiæ adjudicandum eſt, *c. Apoſtolicos* 13. *in fine*, 12. *q.* 2. quia tantum juxta diſtinctionem ſupra adductam poteſt Epiſcopus quinquageſimam, vel centeſimam partem fructuum donare. Sed an Capituli conſenſus in ſimili donatione deſideretur, hæſitatur ab Interpretibus. Et Epiſcopum non poſſe per ſe, abſque conſenſu Capituli, ſimilem donationem facere, tenuerunt Gloſſa *verbo Quinquageſimam*, *in dicto c. bona*, Gregorius Lopez, *in l.* 4. *tit.* 14. *p.* 1. & alii congeſti a Redoano, *de rebus Eccl. q.* 2. qui moventur auctoritate textus, *in c. ſi Epiſcopus*, 12. *q.* 2. in illis verbis: „ De conſenſu Concilii ſui habeat libertatem faciendi. „ Et ex cap. paſtoralis, de his quæ fiunt a Prælat. ubi docetur, non poſſe Epiſcopum per ſe de bonis Eccleſiæ propriæ quidquam monaſterio, aut ſimili pio loco concedere. Cironius *ubi proxime*, exiſtimat olim non licuiſſe Epiſcopis ſine conſenſu Capituli donare quinquageſimam, vel centeſimam partem: potuiſſe tamen poſt Innocentii III. conſtitutiones, tam in præſenti, quam *in d. c. paſtoralis*, in quibus aperte fatetur, ſe intendere derogare diſpoſitioni textus *in d. c. bene*, ubi licet non exigeretur conſenſus Capituli, id tamen ſupplendum erat ex Conc. Tolet. 3. relato *in d. c. ſi Epiſcopus* 73. Sed vere non agnoſco, ubi Innocentius III. intendat derogare textui *in d. c. bene*; nam *in d. c. paſtoralis*, potius ait, ſe ita ſtatuere, ſalva conſtitutione canonica de concedenda piis locis quinquageſima parte. Quæ verba cum referantur ad textum *in d. c. bene*, nullam continent conſenſus Capituli mentionem. In præſenti autem tantum Innocentius exponit eundem canonem *bene*, ita ut Epiſcopus tantum ſemel quinquageſimam, aut centeſimam partem poſſit donare: in tota tamen textus ſerie nullam facit mentionem conſenſus Capituli adhibendi, vel non. Et ita ſecundum canonem, de quo loquitur, & quem expendit Innocentius, accipiendus eſt. Nec felicius Jacobus Cujacius *in præſenti*, dum ait verba dicti canonis *bene*, immutata aliquatenus referri ab Innocentio III. cum in eo nullus exigatur Capituli conſenſus. Sed etſi conferatur canon ille cum verbis Innocentii in præſenti relatis, mire conſonat. Tandem alii pro ſolutione hujus quæſtionis, & conciliatione textus *in d. c. ſi Epiſcopus*, cum dicto capite *bene*, ita diſtinguunt. Vel Epiſcopus donat quinquageſimam partem rerum Eccleſiæ monaſterio nondum conſtructo, vel etiam conſtructo, ſed ſine licentia, & conſenſu Capituli; & tunc non poteſt per ſe aliquid donare abſque conſenſu Capituli; vel monaſterio jam conſtructo ex Capituli licentia, & voluntate; & tunc novus non deſideratur conſenſus ad prædictam donationem. Ita docuerunt Abbas *in d. c. paſtoralis*, *n.* 4. Redoanus *ubi ſup. n.* 47. Rationem differentiæ inter utrumque caſum eam reddunt, quod ubi Capitulum ædificationi conſenſit, orta fuit ex parte ejus obligatio congrue illud dotandi, atque ita cum donatio, ſeu dotatio jam neceſſaria ſit, fruſtra deſideratur Capituli conſenſus, cum conſtructionis tempore jam interceſſiſſet, argumento textus *in l. qui ſub conditione*, *§. de hoc*, *ff. de condit. inſtitut.* At cum hæc ratio ceſſet, quoties ſine conſenſu Capituli Eccleſia conſtructa fuit, ac per conſequens ceſſet obligatio eam dotandi, requiritur in donatione ab Epiſcopo facienda Capituli conſenſus, ſine quo, ſicut non potuit conſtrui monaſterium, ita ſimiliter nec dotari. Sed libenter quærerem ab his Doctoribus, undenam ſtatuta reperiatur obligatio Capituli dotandi omnia monaſteria ex ejus conſenſu, ſeu licentia conſtructa? Cum illud tantum notum ſit, eum qui conſtruxit Eccleſiam, ad ejus congruam ſuſtentationem teneri, *c. cum ſicut*, *de conſecr. Eccleſiæ*, nec unquam legi, ad conſtructionem Eccleſiæ neceſſarium eſſe Capituli conſenſum. Unde verius exiſtimo, nec attento jure antiquo, nec jure novo Innoc. III. deſiderari conſenſum Capituli in donatione quinquageſimæ, vel centeſimæ partis, juxta diſtinctionem ſupra adductam; ſed Epiſcopum propria auctoritate eam facere poſſe, cum omnes textus, in quibus hæc facultas Epiſcopis conceditur, nullam faciant mentionem conſenſus Capituli. Accedit & ea ratio; nam cum jure permittente talis donatio fiat, non debet exigi ea ſolemnitas, quæ in ſimilibus alienationibus rerum Eccleſiæ deſideratur, argumento textus *in l. in conditionibus* 5. *ff. de condit. & demonſtr. l. alieno*, *§. qui fideicommiſſum*, *l. non tantum*, *verſ. Autem*, *ff. de fideicommiſſ. liber. l.* 1. & 3. *C. quando decreto opus non ſit*, *l.* 3. *in princ. cum ſuis §. l. ſi pupillorum*, *§.* 1. *ff. de rebus eorum*, Narbona *de ætate*, *anno* 25. *q.* 12. *n.* 7. Nec contrarium probat textus *in d. c. ſi Epiſcopus*, nam dum exigit Capituli conſenſum, non eſt accipiendus de donatione quinquageſimæ, vel centeſimæ partis, ſed de donatione integræ Eccleſiæ parochialis in monaſterium conferenda; quo caſu verum eſt, conſenſum Capituli requiri, *c. tua*, *de his quæ fiunt a Prælat.* Dum autem PP. in eo textu deſcendunt ad donationem modicam faciendam ab Epiſcopo, nullum exigunt Capituli conſenſum, ſicut & *in dicto c. paſtoralis*. Unde cum nullibi legatur, conſenſum Epiſcopi neceſſarium eſſe in donatione quinquageſimæ, vel centeſimæ partis fructuum, non eſt ratio cur de caſu unionis Eccleſiæ parochialis monaſterio factæ, relato *in d. c. Si Epiſcopus*, arguatur ad donationem modicam quinquageſimæ, vel centeſimæ partis.

CAPUT

C A P U T X.

a Gregorius IX.

PRopter ejus ingratitudinem, in quem liberalitas eſt collata donationis, donatoris perſona de rigore juris eam potuit revocare, ſi forte in ipſum impias manus injecerit, aut ſub atroces injurias, ſeu grave rerum ſuarum damnum, vel vitæ periculum inferre præſumpſerit. Quod tamen ad donatoris, qui hoc tacuit, non extenditur ſucceſſores.

NOTÆ

1 a G*regorius IX.*) Qui præſentem conſtitutionem deprompſit *ex l. ult. de revoc. don.* ubi extant eadem verba, ut jam notavit Cujac. *in præſ.* Quare cum hæc conſtitutio ex jure civili deprompta ſit, juxta ejus principia examinanda eſt, Sic aſſertio.

COMMENTARIUM.

2 *Concluſio traditur, & probatur.* Donatio propter ingratitudinem poteſt per donatorem, non per hæredem ejus, qui tacuit, revocari. Probant eam text. *in l. his ſolis*, *authent. quod mater*, *l. fin. C. de revoc. donat. l. cum res*, *C. de contrah. empt. l. omni modo*, *Cod. de inoffic. donat. l. ſi mortis*, *ff. de don. cauſ. mortis §. ſciendum*, *Inſt. de don. l. ſolo* 30. *C. de liberali cauſa*, *l.* 6. *§. Imperator*, *de liberis agnoſc. l. ingratus* 19. *de jurepatr. l.* 1. & 2. *C. de libert. & eorum l.* 3. *l.* 12. *l. precibus*, *Cod. de inoffic. donationibus*, *l. penult. tit.* 4. *p.* 5. Illuſtrant ultra congeſtos in præſenti a Garanna, & Barboſa *in collect. & ſelect. ad hunc textum*. P. Gregor. *l.* 3. *partit. tit.* 19. *c. fin.* Bocerus *diſp.* 19. *de donat. n.* 38. Hunnius *in encyclop. p.* 3. *tit.* 26. Caniſius, *in repet. ad hunc textum*, plures congeſti a Noguerol *alleg.* 6. *num.* 86. Hermoſilla, *in l.* 10. *tit.* 4. *p.* 5. Vela, *diſſert.* 7. *Hiſpal. n.* 40. Larrea, *deciſ.* 2. *Granat. n.* 11. Amaya, *l.* 2. *obſerv. c.* 6. Ayllon, *in addit. ad Gomezium*, *c.* 4. *de don. n.* 15. Gibalinus, *t.* 2. *de negot. l.* 4. *c.* 2. *art.* 7. Retes, *de don. c.* 18. *per totum*, Borellus, *tom.* 3. *deciſ. tit.* 12. *per totum*, Caſtillo *l.* 3. *contr. c.* 10.

3 *Traditur dubitandi ratio.* Sed in præſentem aſſertionem pro dubitandi ratione ſic inſurgo; Donatio inter vivos pure facta irrevocabilis eſt, *c. ſacrorum* 15. 12. *q.* 2. *c.* 1. 16. *q.* 2. *c. fin.* 16. *q.* 6. *c. ſunt qui* 17. *q.* 3. *l. ſive emancipatus* 17. *cum tribus ſequentibus*, *Cod. de donat. l. cum ancillam*, *l. ſi repetendi*, *C. de condict. ob cauſam*, *l.* 2. 3. 4. 5. & 6. *C. de revoc. donat. Et recte*, *cum ex c.* 2. *legis Cinciæ*, non aliter donatio celebraretur, quam ſi res mobiles, vel immobiles per traditionem, aut ſolemnem mancipationem darentur; jura vero, & actiones ſolemniter cederentur, *l. juſta* 4. *cum ſeq. l.* 7. *C. Theod. de don.* docuerunt Cujacius, *l.* 6. *obſerv. c.* 18. & *in Novella* 182. & *in l. Aquilius*, *C. de don.* Oſualdus, *l.* 5. *Donelli*, *c.* 2. *littera B*, Hothomanus *de don. c.* 1. Scipio Gentilis, *de don. inter*, *l.* 4. *c.* 18. Mendoza, *l.* 3. *de pactis*, *c.* 9. *q.* 5. Gutherus, *de jure manium*, *l.* 3. *c.* 7. Igitur nec ex cauſa ingratitudinis, vel ſimili donatio revocari poteſt, Secundo in aliam partem, ubi Gregorius negat hæredibus donatoris contra donatarium ingratum competere hanc actionem, ſeu conditionem, nec ab eo per ſucceſſores rei auferri poſſe, obſtat; nam hæc actio rei perſecutoria eſt, ut infra dicemus: ſed omnes actiones rei perſecutoriæ, ex delicto etſi proveniant, dantur hæredibus, & contra hæredes, igitur & ſucceſſoribus donatoris jus revocandi ſimilem donationem competit; quam ſententiam nervoſe defendit Donellus, *l.* 4. *comm. c.* 29. Igitur non recte Gregor. in præſenti negat per ſucceſſores donatoris revocari poſſe donationem in integrum collatam.

4 *Traditur ratio decidendi.* Quibus difficultatibus minime obſtantibus, vera eſt præſens conſtitutio, videlicet donatorem ob ingratitudinem donatarii poſſe donationem revocare condictione, quæ appellatur actio ingrati, *d. l. his ſolis*, *v. Actionem*: quæ eſt actio perſonalis, qua intenditur ut res donata regrediatur in dominium donatoris, & interim dum per ſententiam auſertur, in dominio donatarii manet. Bocerus, *de don. c.* 3. *n.* 102. Guttierez. *de juram.* 1. *p. c.* 10. *n.* 7. Non tamen, ut voluit Donellus, *l.* 14. *comment. c.* 31. hæc actio ex ipſa donatione naſcitur, ſed extra id, quod agitur, hæc actio oritur, ut interdum condictio indebiti, *l. is qui* 13. *§. ult. ff. commodati*; de ingratitudine autem legitime conſtare debet, veluti ſi donatarius atroces injurias donatori inferat, ſi ejus vitæ inſidietur, ſi grandem jacturæ molem illius ſubſtantiæ, & bonis ingerat. Et merito ingratus rebus donatis privatur in pœnam tam immanis delicti: ingratitudinis enim vitium adeo grave eſt, ut cetera alia facile vincat, ac ſuperet. D. Bernardus *in Cantica*, ibi: “ Ingratitudo eſt hoſtis gratiæ, inimica ſalutis, quoniam nihil ita diſplicet Deo, quemadmodum ingratitudo. „ Seneca, *l.* 4. *de benef. c.* 16. ibi? “ Fugiendum eſt ingratum eſſe, quoniam nihil æque concordiam humani generis diſſociat, ac diſtrahit, quam hoc vitium. „ *Et ibi*: “ Quis denique non ingratum deteſtetur hominem, ſibi ipſi inutilem. „ Plura de hoc Beyerlink *t.* 4. *in Theatro vitæ hum. verbo Ingratitudo*, Theophil. *t.* 4. *l.* 3. *ſect.* 3. *c.* 10. *per tot.* Merito ergo ob ingratitudinem erga donatorem commiſſam ſtatutum eſt, ut donatio revocetur, ut etiam libertas, quæ ſemel data revocari non ſolet, ob ingratitudinem revocatur, & liberti ingrati reducuntur in ſervitutem, *l. qui manumittuntur*, *C. de operis libert. l.* 2. *C. de libert. & eorum liber. l. ſolo* 30. *C. de liber. cauſ. l. un. C. de ingrat. libert. l.* 1. *§. cum patronus*, *ff. de offic. Præfecti urb. l. non ſolum* 6. *§.* 1. *ff. de in integrum*, *reſt. l. ſi mulier* 21. *ff. de eo quod metus cauſa*, *l. alimenta* 6. *§.* 1. *ff. de agnoſc. liber. l.* 5. *ff. de jurepatr.* Donellus, *l.* 2. *comm. c.* 17. & 24. Cujacius, *l.* 10. *obſerv. c.* 33. & *l.* 21. *c.* 16. Connanus, *l.* 2. *comment. c.* 2. *n.* 4. Revardus, *l.* 1. *conject. c.* 21. Faber *in Papin. tit.* 2. *princ.* 2. *illat.* 4. Amaya, *l.* 2. *obſ. c.* 4. *n.* 5. & *c.* 6. etſi in contrarium expendi ſoleant textus *in l. ſi quis hac* 30. *ff. qui & a quibus*, *l.* 1. *§.* 1. *ff. de jur. annul. aur. l. libertus*, *de bon. libert. l. ſi dotem* 24. *ff. de jure dot. c. Epiſc.* 58. 12. *q.* 2. *l.* 3. *ff. de obſequiis*. Et licet circa auctorem hujus pœnæ diſſentiant Interpretes, ſiquidem Revardus *d. c.* 11. laudat Commodum ejus auctorem, Cujacius autem *dicto c.* 33. & *lib. ſingul. reſponſ. Ulpiani*, & Marcellus, *in l.* 3. *ff. de obſequiis*, eam tribuant jam Trajano, jam Neroni, jam Claudio, dicendum tamen eſt, auctorem hujus pœnæ fuiſſe Claudium, ut probat Connanus, *dicto l.* 2. *c.* 1. *n.* 4. Amaya, *dicto l.* 1. *c.* 6. *n.* 13. Benitez *in c. unico*, *de natis ex libero*, *n.* 20. Cauſas autem revocationis a Juſtiniano relatas *in d. l. fin.* & *Noveb.* 78. *c.* 2. & a Gregorio *in præſenti* tranſcriptas, exponunt Donellus, *ubi proxime*, *l.* 14. *c.* 27. Caniſius, *in repetit. ad hunc textum*, ultra quas arbitrio judicis relinquitur judicare, quæ ſint cauſæ graviores, & ex ingrato animo proveniant. Oſualdus *d. c.* 27. *littera D*, Menochius *de arbitr. caſu* 72. Non tamen tranſit hæc actio in hæredem, aut illi competit, ſi ejus auctor tacuit; quia quæcunque actio doloris tantum cauſa datur, cum perſona, cujus gratia competit, intercedit, *l. penult. ff. de in jus vocando*, *l. injuriar.* 13. *ff. de injur. l. poſthumus* 6. *§. fin. cum duabus legibus ſequent. ff. de inoffic.* niſi præparatum ſit ipſum judicium, aut ingratitudo extrajudicialiter denuntiata, ut *ex l.* 1. *C. de revoc. donat.* docent Donellus, *l.* 14. *comment. c.* 29. ubi Oſualdus, *littera B*, Bocerus *de don. c.* 3. *n.* 97. Robertus, *l.* 1. *rer. judic. c.* 14. Donationem autem remuneratoriam non poſſe ob ingratitudinem revocari, probant Molina, *l.* 4. *de primog. c.* 11. *n.* 45. Guttierez, *conſil.* 24. *n.* 25.

Nec obſtant difficultates ſupra expenſæ. Non prima; nam licet regulariter donatio perfecta revocari non poſſit, ex cauſis tamen a jure approbatis, & receptis utique revocari valet, veluti ex cauſa ingratitudinis, de qua in præſenti; vel ſi poſtea liberi ſuſcepti ſint a donatore, *ex l. ſi unquam*, *C. de revocand. donat.* Quæ cauſa etiam jure canonico approbata videtur *in c. fin.* 17. *q.* 4. junctis traditis a Covar. *l.* 1. *variar. c.* 19. Donello, *l.* 14. *comment. c.* 32. Fornerio, *l.* 2. *rer. quotid. c.* 8. Merillo; *l.* 2. *obſ. c.* 34. Vinnio *l.* 2. *ſelect. c.* 32. Mornacio, *in l.* 8. *§. ſi Imperator*, *ff. de inoffic.* Ferro Manrique, *de different. utriuſque fori*, *q.* 47. Nec obſtat quod de mancipatione ſolemni dicebamus; nam licet donatio olim ſola traditione non perficeretur, niſi in conjunctas perſonas fuiſſet collata, *l.* 4. 5. & 7. *C. Theod. de don.* poſt jus tamen Juſtinianeum donatio majus in contractus ſpeciem tranſit; cum ſolo contractu perficiatur, *l. ſi quis* 35. *§. fin. C. de don.* Nec obſtat ſecunda difficultas; nam tam Gregorius in præſenti, quam Juſtinianus *in d. l. ultima*, loquuntur quando tacuit teſtator, ut expreſſe in utroque textu aſſeritur; non vero cum actionem perſonalem etiam rei perſecutoriam propoſuit; nam tunc etiam hæredi competit hæc actio, cum jam lite mota donator deceſſit; cum vero ſciebat injuriam ſibi illatam eſſe, & tacuit, quia abolitione tollitur injuria, remiſſa cenſetur, & ideo hæredibus non licet donationes revocare: licet enim tranſeant ad hæredes actiones defuncto quæſitæ, quæ ei competere cœperunt, hæc tamen actio non conſiſtit in defuncto, ut probat Donellus, *l.* 14. *comment. cap.* 29. & ideo ad hæredem non tranſmittitur. 5 *Reſpondetur difficultatib.*

T I T U L U S XXV.

De peculio Clericorum.

C A P U T P R I M U M.

Ex Concilio a Arelatenſi.

INveſtigandum eſt, ſi nihil patrimonii habens presbyter, quando promotus eſt ad eccleſiaſticum ordinem, poſtea emerit prædia, cujus juris ſint: quoniam Eccleſiæ, ad quam nihil habens promotus eſt, eſſe debent juxta canonicam auctoritatem.

NO.

BIBLIOTECA CENTRAL U.A.N.L.